

Міністерство освіти і науки України

Львівський національний університет імені Івана Франка

**Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин**

Григорій Шамборовський

ОФШОРНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Навчально-методичні матеріали до вивчення дисципліни

що викладається в межах ОНП “Міжнародні економічні відносини” другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти для здобувачів з спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

Львів
ЛНУ ім. Івана Франка
2023

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 1 від 25 серпня 2023 р.).

Шамборовський Г. О.

Офшорне підприємництво : Навчально-методичні матеріали до вивчення дисципліни.
/ Г. О. Шамборовський. – Львів. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 67 с.

У навчально-методичних матеріалах розглянуто суть, основи та еволюцію офшорного підприємництва, види та класифікацію вільних економічних зон та офшорних зон (юрисдикцій), особливості реєстрації та діяльності офшорних підприємств, головні офшорні схеми та операції податкової оптимізації, принципи та функції діяльності офшорних банків, проблеми та перспективи офшорного підприємництва в Україні.

Для працівників навчальних закладів і наукових установ, студентів факультету міжнародних відносин, а також фахівців з міжнародних економічних відносин, міжнародного бізнесу, міжнародного менеджменту і державного управління.

Адреса кафедри міжнародних економічних відносин: вул. Січових Стрільців 19,
кімн. 305, Львів 79000, тел. +38 (032) 239-47-81,
<https://intrel.lnu.edu.ua/departament/mizhnarodnyh-ekonomichnyh-vidnosyn>

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Загальні положення щодо вивчення дисципліни.....	6
3. Програма навчальної дисципліни “Офшорне підприємництво”.....	7
4. Зміст лекції та практичних занять.....	9
5. Теми рефератів, доповідей, презентацій.....	64
6. Список використаних джерел та література.....	65

1. Опис навчальної дисципліни.

Тиж	Тема	Форма заняття	Література, ресурси в інтернеті	Завданн я, год	Термін ви- конан ня, тиж.
1-2	Тема 1. Суть, предмет, завдання та структура навчальної дисципліни “Офшорне підприємництво”.	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2
3-4	Тема 2. Вільні економічні зони та офшорні зони в системі світового господарства	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2
5-6	Тема 3. Офшорні зони в міжнародних економічних відносинах.	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2
7-8	Тема 4. Місце України в системі офшорного бізнесу.	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2

9-10	Тема 5. Особливості реєстрації офшорних компаній та їхній економіко-правовий статус.	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2
11-12	Тема 6. Офшорний банківський бізнес.	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2
13-14	Тема 7. Податкове планування та експортно-імпорتنі операції в офшорних бізнес-схемах.	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2
15-16	Тема 8. Державне регулювання та боротьба з відмиванням грошей. Міжнародні та національні організації.	Лекція Практичне заняття самостійна робота	1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf	4	2

2. Загальні положення щодо вивчення дисципліни.

Навчальна дисципліна “Офшорне підприємництво” спрямована на збагачення й розширення підготовки студентів у галузі міжнародних економічних відносин, формування творчої активності майбутніх управлінців, керівників, менеджерів. зі світоглядно-методологічними аспектами бізнесової діяльності у межах офшорних юрисдикцій та національного законодавства щодо податкової оптимізації. Актуальність вивчення зумовлюється: входженням України у світовий товарно-ринковий простір; необхідністю лібералізації у нашій державі ринкових відносин; зростанням кількості суб’єктів офшорної підприємницької діяльності; усвідомленням переваг та недоліків офшорних бізнес-операцій.

Метою дисципліни є ознайомлення студентів із основними поняттями офшорного підприємництва, діяльністю офшорних зон, правилами реєстрації офшорних компаній, використання офшорних зон для зменшення чи уникнення податків, визначення вигравів та програвів для юридичних та фізичних осіб, суспільства та держави в цілому від офшорного підприємництва. Цілями є формування навичок заснування офшорних компаній та застосування офшорних режимів оптимізації бізнесу.

Завдання навчальної дисципліни:

- розглянути теоретичні та методологічні основи офшорного підприємництва процесу;
- ознайомити студентів з перевагами та недоліками офшоризації світового господарства;
- з’ясувати сутність, природу, характер офшорних юрисдикцій, розкрити особливості їхнього функціонування в системі міжнародних економічних відносин;
- сформувати уміння та навички методологічного аналізу офшорних схем та операцій;
- проаналізувати можливості ведення офшорного підприємництва;
- визначити місце і роль офшорного підприємництва у оптимізації податкового навантаження.

Після завершення курсу студент повинен:

Знати:

- сутність офшорного підприємництва та його структуру в Україні та світі;
- мотивацію офшорного підприємництва, ментальні характеристики підприємця, проблеми з яким стикається підприємець в офшорних юрисдикціях та в межах національних законодавств щодо податкової оптимізації;
- алгоритм розвитку офшорного бізнесу, основні показники, що підлягають податковій оптимізації та застосуванню офшорних схем і процесів (випуск продукції, експорт, імпорт, витрати на заробітну плату, ліцензування тощо);
- основні організаційно-правові форми офшорного підприємництва, їхні переваги та недоліки;
- методика заснування офшорного підприємства, засоби його управління та контролю;
- правила та особливості купівлі-продажу офшорного підприємства;
- основні види договорів, що укладаються в офшорній підприємницькій діяльності;
- зміст і форми регулювання та контролю офшорного бізнесу національними та міжнародними організаціями та установами;

- інструменти впливу держав на процеси в офшорному підприємстві за допомогою прямих та непрямих методів, проблеми оподаткування офшорних підприємств, кредитування, основи амортизаційної політики;
- основні об'єкти кіберзагроз в офшорному бізнесі, методи формування інформаційної бази, ідентифікації інформаційних загроз;
- стратегію і структуру міжнародного офшорного бізнесу.

Вміти:

- здійснювати реєстрацію суб'єкту офшорного підприємства, вибір офшорної юрисдикції, організаційно-правової форми офшорного бізнесу та системи оподаткування, правовий базис офшорного підприємства, порядок закриття офшорного бізнесу.
- управляти офшорними бізнес-процесами: маркетингом, асортиментною політикою, кадрами, виробництвом, збутом, ризиками тощо.
- здійснювати розрахунок економічної ефективності, собівартості, прибутку, чистого прибутку, безбитковості, окупності та рентабельності офшорного підприємства;
- оцінювати та прогнозувати можливості розвитку міжнародного офшорного бізнесу та його застосування у межах економіки та законодавства України;
- організувати систему інформаційної безпеки в офшорних бізнес структурах, реалізувати проекти кібербезпеки.

3. Програма навчальної дисципліни “Офшорне підприємство”.

3.1. Теми та поняття лекцій і практичних занять.

Тема 1. Основні поняття офшорного підприємства.

Суть, предмет, об'єкт та завдання навчальної дисципліни. Методи та методики вивчення дисципліни. Структура курсу. Перелік джерел та літератури рекомендованої для вивчення дисципліни.

Тема 2. Вільні економічні зони та офшорні зони в системі світового господарства.

Визначення поняття – спеціальна або вільна економічна зона (ВЕЗ). Історичні передумови формування вільних економічних зон. Функції ВЕЗ. Макроекономічні цілі та локальні завдання. Класифікація видів ВЕЗ. Сучасні етапи функціонування ВЕЗ. Основні умови залучення іноземного капіталу у ВЕЗ. Державні податки і митне оподаткування. Валютний механізм ВЕЗ. Державне регулювання діяльності ВЕЗ. Передумови створення ВЕЗ в Україні. Визначення понять та термінів офшорного підприємства, офшорних зона, офшорна і офшорна компанія. Терміни, які використовуються в офшорному бізнесі. Порівняльна характеристика та відмінності вільних (спеціальних) економічних зон та офшорних зон.

Тема 3. Офшорні зони в міжнародних економічних відносинах.

Історія та передумови виникнення офшорного бізнесу. Створення перших офшорних юрисдикцій у період XIX та XX ст., історичний екскурс. Особливості сучасного розвитку офшорних зон. Аргументи “за” і “проти” діяльності офшорних зон. Класифікація видів офшорних зон. Характеристика “стопроцентних офшорних зон”. Країни з пільговим режимом оподаткування окремих видів діяльності. Адміністративно–територіальні утворення окремих держав, в яких діє офшорний режим. Нетрадиційні офшорні зони. Податкові гавані та режим сприятливого прапору.

Тема 4. Місце України в системі офшорного бізнесу.

Характеристика податкової системи України. Ставки оподаткування. Основні тенденції розвитку офшорних операцій, здійснюваних юридичними і фізичними особами України. Масштаби втечі капіталу. Українське анти офшорне законодавство. Виконання умов FATF та боротьба з відмиванням коштів. Аналіз переліку офшорних зон, затверджених Розпорядженням Кабінету Міністрів України. Об'єктивні та суб'єктивні причини щорічної зміни переліку. Спроби створення офшорної зони в Україні. Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування.

Тема 5. Особливості реєстрації офшорних компаній та їхній економіко-правовий статус.

Організаційно–правові форми офшорних компаній. Структура володіння і управління офшорною компанією. Різновидності правових систем світу, які стосуються офшорного бізнесу. Англосаксонська та континентальна правова системи. Порядок реєстрації офшорної компанії. Роль секретарських контор. Переваги та недоліки “готових” компаній. Номінальний сервіс. Інститут номінальних директорів та акціонерів. Варіанти використання офшорних компаній. Проблеми легальності документів. Апостиль. Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування.

Тема 6. Офшорний банківський бізнес.

Офшорний банк як закордонний фінансовий центр. Види офшорних банків. Порядок створення офшорного банку. Регулювання офшорного банківського бізнесу. Переваги створення офшорного банку та вигоди офшорного банківського бізнесу. Різновиди банківських послуг. Банківські трастові, конверсійні та інші операції. Методика створення безподаткових схем за участю офшорного банку. Ступені свободи офшорного банківського бізнесу. Варіанти централізованого управління грошовими потоками. Короткий огляд головних офшорних банківських центрів.

Тема 7. Податкове планування та експортно-імпортні операції в офшорних бізнес-схемах.

Використання офшорних схем в експортно-імпортних операціях. Міжнародна холдингова компанія. Схеми використання. Використання офшорних схем з метою ефективного управління активами. Використання офшорних схем для кредитування і фінансування. Здійснення лізингових операцій через офшорні компанії. Страхування та перестраховування в офшорних схемах. Офшорні операції з ліцензійними платежами.

Офшорні схеми для оплати праці. Створення спільних підприємств та представництв за допомогою офшорних компаній. Судноплавні перевезення вантажів і пасажирів із застосуванням офшорних операцій. Мінімізація оподаткування у сфері будівництва. Використання офшорних компаній для операцій з отримання готівки.

Тема 8. Державне регулювання та боротьба з “відмиванням грошей”. Міжнародні та національні організації.

Світовий досвід та міжнародне співробітництво у сфері регулювання офшорного бізнесу. Міжнародні угоди, конвенції та обмін інформацією. Основні моменти антиофшорного законодавства деяких країн світу. Методи боротьби з “відмиванням грошей”. Роль міжнародних організацій в боротьбі з “відмиванням грошей”. ОЕСР, FATF. Система боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN).

4. Зміст лекцій та практичних занять.

Тема 1. Основні поняття офшорного підприємництва.

1.1 Суть, предмет, об’єкт та завдання навчальної дисципліни.

1.2 Структура курсу.

1.3 Рекомендована література та джерела для вивчення курсу.

1.1 Суть, предмет, об’єкт та завдання навчальної дисципліни.

Невід’ємним елементом забезпечення ділової активності та прибутковості бізнесу є сприятливий податковий режим, який має багато складових і функціонує на різних рівнях та етапах підприємницької діяльності. Обрання того чи іншого формату податкового режиму залежить від поточного та цільового призначення підприємництва, його національного або міжнародного спрямування. Актуальність податкового планування та оптимізації податкового навантаження зростає в умовах збільшення обсягів виробництва, торгівлі та інвестицій компанії. У цьому випадку власники фірм вдаються до особливого методу ведення бізнесу – використання офшорних юрисдикцій задля зменшення податкового тягаря, забезпечення фінансової конфіденційності та збільшення мобільності капіталів.

Сучасна система податкового планування передбачає застосування різних методів, схем, інструментів та механізмів придатних для вирішення, як конкретного (одноразового) завдання, так і автоматичного (багаторазового) застосування з метою збільшення прибутків. Одним з інструментів податкового планування є офшорна компанія. Повністю стандартизованих прикладів схем офшорів не існує, однак конкретні схеми компанії використовують в певній ситуації з урахуванням специфіки їхньої діяльності. Оскільки кожна компанія унікальна і має свою специфіку діяльності, то необхідні особливі підходи до складання індивідуальної схеми використання офшорів.

Офшорні компанії працюють відповідно до законодавства країн, де вони зареєстровані. Як правило, інвестори обирають іноземну юрисдикцію, яка має більш сприятливу (лояльну) податкову політику, ніж їхні країни. Згодом створюють компанію та ведуть офшорний бізнес, щоб користуватися перевагами такої політики.

Наприклад, якщо заснувати та керувати компанією в Австралії, валовий дохід підлягає оподаткуванню ставками корпоративного податку від 25 % до 30 % (залежно від розміру бізнесу). Однак, якщо зареєстрували компанію в Гонконзі, то дохід

оподатковуватиметься лише від 8,25 % до 16,5 %. Крім того, дохід, отриманий за межами Гонконгу, може бути повністю звільнений від місцевого податку.

Корпоративні гіганти вдаються до офшоризації бізнесу на постійній основі. Apple, Samsung, Google, Berkshire Hathaway – усі вони створили офшорні компанії як свої дочірні компанії у багатьох країнах світу. Використовуючи сприятливу політику, дотримуючись її, ці компанії на законних підставах зменшили сплату податків на значну суму.

Перевагами офшорної зони згідно М. А. Халдіна є: розташування поблизу великих ділових центрів світу; поширення пільгового режиму оподаткування на нерезидентські організації; обов'язкове отримання доходу за межами офшорної зони; розвиненість ділової та технічної інфраструктури (на міжнародному рівні); функціональна універсальність спрямованості господарської діяльності; повна (розширена) конфіденційність інформації про діяльність нерезидентських компаній; політична та економічна стабільність; наявність розвинутої правової бази офшорного бізнесу; наявність міжурядових угод про уникнення подвійного оподаткування доходів.

Такі компанії переважно не мають фізичних офісів, співробітників в країні реєстрації, не здають звітність і, відповідно, законно не платять податки. Родоначальницею сучасних офшорних зон була Швейцарія. На пострадянському просторі офшорні компанії виникли в 1991 році. В наш час у світі налічується понад 50 офшорних юрисдикцій.

Одним з напрямів зовнішньоекономічної діяльності кінця ХХ – поч. ХХІ ст. став стрімкий розвиток офшорного бізнесу. Не зважаючи на підвищений інтерес до цієї проблематики, офшорні операції і надалі залишається доступними тільки для вузького кола спеціалістів і бізнесменів. Неоднозначне ставлення різних кіл громадськості та урядів до питань офшорних операцій вимагає детального роз'яснення і вивчення.

Офшорний бізнес (офшорне підприємництво) є невід'ємною частиною світової економіки, він несе із собою як позитивне явище — можливість ефективного виходу на міжнародні товарні та фінансові ринки, так і негативне, що полягає в поширенні кримінальних та злочинних схем.

В наш час фірми, що працюють в Україні можуть використовувати офшорні операції для податкового планування, що істотно полегшує інвестування та зберігання коштів.

Об'єктом вивчення у цій навчальній дисципліні є: офшорне підприємництво в різних секторах економіки, офшорні зони, офшорні компанії та банки, національні та міжнародні організації з регулювання офшорної діяльності, міжнародні угоди та конвенції.

Предметом вивчення цієї дисципліни є: основні принципи та схеми ведення офшорного підприємництва, методи мінімізації податкового навантаження в офшорних операціях та методи боротьби з “відмиванням коштів”.

Завданням навчальної дисципліни “Офшорне підприємництво” є вироблення у студентів навиків використання офшорних зон для зменшення чи уникнення податків, визначення вигравів та програшів для юридичних та фізичних осіб, суспільства та держави в цілому від офшорної діяльності підприємців.

Завдання включають вивчення та аналіз:

- 1) основних понять офшорного бізнесу;
- 2) причин здійснення зовнішньоекономічної діяльності фірм через офшорні зони чи офшорні юрисдикції;
- 3) впливу офшорного бізнесу на економіку країни;

- 4) діяльності офшорних зон;
- 5) правил реєстрації офшорних компаній;
- 6) сучасних схем оптимізації податкового навантаження.

Після вивчення предмету студенти набудуть знань та навиків ведення офшорного бізнесу та використання офшорних зон з метою:

- 1) податкової оптимізації (трансфертне ціноутворення, агентська схема, схема надання послуг, кредитна схема, передплата з подальшим виникненням безнадійних боргів, давальницька схема поставки сировини, виплата роялті, реєстрація дочірніх підприємств);
- 2) розвитку міжнародної торгівлі, особливо коли суб'єкт не має однозначної резидентності, консультаційні та професійні послуги, найм іноземних працівників, холдингові компанії, інвестиційні компанії, захист інтелектуальної власності, таємниця та конфіденційність, юридичний захист та секуритизація активів, реєстрація суден, уникнення оподаткування, планування наступництва (спадку).

1.2 Структура курсу.

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		л	п	ср
Змістовий модуль 1. Офшоризація світового господарства				
Тема 1. Суть, об'єкт, предмет та завдання навчальної дисципліни. Основні поняття офшорного підприємництва	8	2	2	4
Тема 2. Вільні економічні зони та офшорні зони в системі світового господарства.	8	2	2	4
Тема 3. Офшорні зони в міжнародних економічних відносинах.	8	2	2	4
Тема 4. Місце України в системі офшорного бізнесу.	8	2	2	4
Разом – зм. модуль 1	32	8	8	16
Змістовний модуль 2. Практичне застосування та регулювання офшорного підприємництва				
Тема 5. Особливості реєстрації офшорної компанії та її економіко-правовий статус.	8	2	2	4
Тема 6. Офшорний банківський бізнес.	8	2	2	4
Тема 7. Податкове планування та експортно-імпортні операції в офшорних бізнес схемах.	8	2	2	4
Тема 8. Державне регулювання та боротьба з “відмиванням грошей”.	8	2	2	4
Разом – зм. модуль 2	32	8	8	16
Усього годин	64	16	16	32

1.3 Рекомендована література та джерела для вивчення курсу.

1Базова:

1. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с.
2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. Електронний ресурс – <https://core.ac.uk/download/pdf/153587102.pdf>

Допоміжна:

1. Баймуратов М. О., Зоріна О. І. Офшорні зони у сучасному всесвіті: питання теорії та практики: монографія – Одеса : Фенікс, 2010. – 173 с.
2. Бирковский Д. Применение оффшорных компаний в Украине. – Х. : Веста: “Ранок”, 2002. – 272 с.
3. Вергун В. А., Ступницький О. І. Іноземні інвестиції: офшорні зони та їх інституції в міжнародному бізнесі : навч. посіб. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2012. – 415 с.
4. Лещенко Р. М. Фінансове–правове регулювання офшорних механізмів : монографія – Київ : Юрінком Інтер, 2018. – 315 с.
5. Офшорний бізнес: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб / Кузьмін О. Є. [та ін.] ; Нац. Ун-т “Львів. політехніка”. – Львів : Західна аудиторська група, 2018. – 111 с.
6. Офшорний сектор світової економіки / І. М. Удачина [та ін.]; Держ. податк. адмін. України, Нац. Ун-т держ. податк. служби України, Наук.-дослід. центр з пробл. оподаткування. – Ірпінь, 2011. – 149 с.
7. Шамборовський Г.О. Застосування офшорних схем у податковому плануванні підприємницької діяльності. Економіка та суспільство. 2021. – № (30).
8. Шамборовський Г.О. Види і функції бізнес–схем та банківських операцій в офшорних юрисдикціях. Ефективна економіка. – 2021. – № 11.
9. Shamborovskyi G. The offshore mechanism of tax optimization Business Management, Economics and Social Sciences. – Agenda Publishing House LTD, London, United Kingdom, 2021. – 94 p., P. 4–8.
10. Kravchenko D. Offshore banking and prospects of offshore activity development – Kyiv : Center of free press, 2018. – 136 p.
11. Schneider J. The Complete Guide to Offshore Money Havens: How to Make Tax Free. – 1993. – 1256 p.

Питання для самоконтролю:

1. Суть та поняття офшорного підприємництва.
2. Об’єкт та предмет навчальної дисципліни “Офшорне підприємництво”.
2. Завдання навчальної дисципліни “Офшорне підприємництво”.
3. Підготувати огляд, рецензію-презентацію на рекомендовану літературу.

Тема 2. Вільні економічні зони та офшорні зони в системі світового господарства.

2.1 Поняття та чинники ВЕЗ.

2.2 Класифікація, характеристика та види ВЕЗ.

2.3 Особливості розвитку вільних економічних зон у світі: США, Азія та Латинська Америка.

2.4 Ризики, переваги та недоліки функціонування ВЕЗ.

2.4 Види вільних економічних зон в Україні.

2.5 Проблеми із застосуванням ВЕЗ в Україні.

2.1 Поняття та чинники ВЕЗ.

Вільна економічна зона (ВЕЗ) – частина території країни, виділена із загального митного кордону держави, яка має повну свободу в режимі господарських питань, з особливим режимом управління і пільговими умовами діяльності, податковими пільгами для місцевих підприємців та іноземних фірм.

Перше формальне визначення вільної економічної зони було дано в Кіотській конвенції від 18 травня 1973 року. Згідно з цим визначенням, під вільною економічною зоною слід розуміти частину території держави, на якій імпортовані товари, як правило, визнаються товарами, що знаходяться за межами митної території, щодо прав на імпорт та пов'язаних з ним мит і не підлягають звичайному митному контролю. Іншими словами, зона, де дотримується принцип “екстериторіальності митниці”.

У 1950-1960-х роках ХХ століття у світі почали функціонувати ВЕЗ, а до 90-х років вони стали настільки популярними, що їхня кількість перевищила тисячу. За оцінками експертів, до 2000 року 30% світового торговельного обороту проходило через різні ВЕЗ.

Однак, якщо ми подивимося на історію розвитку економіки, то так звані вільні економічні зони з'явилися ще кілька століть тому. Наприклад, така зона, як митна територія в Гібралтарі та порто-франко в Одесі, була створена ще на початку ХІХ століття.

Як частина національного економічного простору, вільні економічні зони пропонують особливий набір переваг і стимулів, яких немає більше ніде в країні. Економічні правила, важелі та спеціальні адміністративні закони, що застосовуються в багатьох з них, не звільняють від певного правового та економічного режиму, а лише полегшують його, надаючи пільги, які заохочують підприємництво. По суті, в цих зонах держава лише зменшує масштаби свого втручання в економічні процеси. Непоодинокими є випадки, коли окремі країни розглядають “вільні зони” як по суті екстериторіальні з точки зору рівня життя працівників, виробничого потенціалу тощо. Для таких зон більше підходить термін “спеціальні економічні зони”.

Створення вільних економічних зон ув'язується з трьома основними завданнями:

- стимулюванням промислового експорту і отриманням на цій основі валютних коштів;
- зростанням зайнятості;
- перетворенням зон в полігони по випробуванню нових методів господарювання, полюса росту національного господарства.

Створення вільних економічних зон визнається їх засновниками важливою ланкою в реалізації принципів відкритої економіки. Функціонування цих зон пов'язане з лібералізацією та активізацією зовнішньоекономічної діяльності.

Світова практика виходить з того, що вільні економічні зони створюються з метою концентрації економічного обороту в цих зонах (територіях). Іншими словами, з економічної точки зору, встановлюючи пільговий режим оподаткування в ВЕЗ, збільшується кількість суб'єктів та об'єктів оподаткування, за рахунок чого в кінцевому підсумку отримується вигода. Вільні економічні зони створюються в регіонах, де є жваві транспортні артерії, добре розвинена транспортна інфраструктура, відносно обмежена територія, наявні трудові ресурси і є перспективи спеціалізації на певному виді діяльності за умови дешевої вартості товарів.

Загальна мета створення ВЕЗ – покращення умов життя населення і створення гідних людини умов життя шляхом прискорення соціально-економічного розвитку країни. На жаль, в деяких нормативних актах така залежність не проводиться і складається відчуття, що ці процеси розірвані. Але вони залежать від основної мети і мають ряд складових:

- економічна мета
- соціальна мета
- науково-технічна мета

До економічних цілей доцільно віднести:

- залучення іноземного та національного капіталу за рахунок спеціальних пільгових економічних механізмів;
- використання переваг міжнародного поділу праці та міжнародного обігу капіталу для розширення експорту готової продукції, раціоналізації імпорту;
- зростання валютних надходжень до бюджетів регіону і держави. До науково-технічних належать наступні цілі:
- залучення передових вітчизняних і закордонних технологій;
- прискорення інноваційних процесів;
- залучення зарубіжних науковців та спеціалістів;
- підвищення ефективного використання потужностей та інфраструктури комплексу.

Соціально-економічними цілями держави яка створює ВЕЗ є:

- прискорення розвитку регіону;
- підвищення зайнятості населення, боротьба з безробіттям;
- створення прошарку висококваліфікованої робочої сили у сфері управління та організації;
- задоволення потреб у високоякісних товарах народного споживання та
- насичення ринку.

Принципи формування ВЕЗ:

1. Спрямування на досягнення ефективного режиму господарювання окремих суб'єктів при позитивному економічному ефекті в цілому.
2. Гнучкість і динамічність управління ВЕЗ.
3. Багатоваріантність підходів, форм і моделей ВЕЗ.
4. Перспективність розвитку.
5. Відповідність пріоритетних напрямків розвитку ВЕЗ пріоритетним напрямкам розвитку регіонів і держави.
6. Врахування вимог національної безпеки.

У розвинених країнах регіони створюються для реалізації регіональної політики (соціально-економічний розвиток депресивних регіонів; економічне освоєння нових регіонів, що містять цінні природні ресурси) або для здійснення проривів у високотехнологічних галузях. Слід зазначити, що рівень впливу регіонів на національну

економіку є дуже обмеженим. У країнах з перехідною економікою ВЕЗ часто є полігоном для випробування і застосування принципів відкритої економіки, залучення не тільки інвестицій і сучасних технологій, але й передового управлінського досвіду. Перспектива макроекономічного впливу відіграє важливу роль в обґрунтуванні регіональних проєктів. В умовах перманентного ринкового реформування економіки в посткомуністичних країнах важливим фактором залучення інвестицій є наявність регіональних утворень з відносно стабільним і пільговим податковим режимом та правовою базою.

На відміну від розвинутих країн та країн, що розвиваються, у країнах з перехідною економікою створення ВЕЗ значно більшою мірою сприяє розв'язанню не тільки економічних та соціальних, а й внутрішньополітичних завдань, таких як: подолання сепаратистських тенденцій, запобігання міжетнічним конфліктам, демонстрація ліберального ставлення керівництва країни тощо. Надмірна заполітизованість прийняття рішень про створення багатьох ВЕЗ на шкоду економічній доцільності не сприяла розробці послідовних, науково обґрунтованих методологічних підходів до даного питання.

2.2 Класифікація, характеристика та види ВЕЗ.

Класифікація та характеристики вільних економічних зон часто залежать від багатьох чинників. До них належать місце розташування, розмір та якість зони, наявність та якість ресурсів, а також принципи та особливості економічних умов виконання обов'язків держави щодо розподілу економічних активів.

Класифікація зон за типами дуже різноманітна і зустрічається в різних джерелах: наукових статтях, підручниках, економісти по-різному виділяють ті чи інші види вільних економічних зон. Наприклад, у науковій літературі нараховується близько 30 видів вільних економічних зон. Таке широке розмаїття вільних економічних зон визначається багатьма факторами, що впливають на їх виникнення та існування. Оскільки вільні економічні зони з'явилися порівняно недавно, загальноприйнятої типології досі не існує. Проте є одна найбільш розповсюджена класифікація ВЕЗ по ознаці господарської спеціалізації, тобто по профілю діяльності більшості фірм, які знаходяться та діють на території зони.

Вільні митні зони.

Це одна з найпростіших та найперших форм вільних економічних зон, бо вона існує ще з XVII-XVIII ст.

Вільна митна зона – це обмежена ділянка митної території країни, де встановлюється особливий режим підприємницької діяльності. Відповідно до митних кодексів різних країн іноземні товари розміщуються і використовуються у вільній митній зоні без стягування митних зборів, податків, а національні товари розміщуються і використовуються на умовах, застосовуваних до вивозу відповідно до митного режиму експорту.

Вільні митні зони, як правило, є транзитними складами або консигнаційними складами для зберігання, пакування або переробки товарів, призначених для експорту. Такі зони часто називають митними складами або вільними митними зонами і є місцем, де імпортери-нерезиденти відкривають свої філії. Вільні митні зони існують у багатьох країнах, але найбільш поширені в промислово розвинених країнах. Оскільки вільні митні зони повністю звільняються від сплати митних зборів на ввезення та вивезення товарів, практичне використання цього виду ВЕЗ є дуже вигідним як для експортерів, так і для імпортерів.

Зони вільної торгівлі (ЗВТ)

Також широко поширені у світі зони вільної торгівлі, як одна з форм ВЕЗ. Зони вільної торгівлі – це обмежені ділянки території морського порту, чи аеропорту розташовані в безпосередній близькості від них, що виведені за межі національного митного простору. Тут можуть здійснюватися операції по складуванню, збереженню, сортуванню, упакуванню чи маркуванню товарів, передбачених для експорту. У ВТЗ передбачається також можливість демонстрації товарів у виставочних центрах з метою подальшого їхнього продажу. При цьому товари можуть бути реалізовані тільки оптом. Роздрібна торгівля допускається лише для екіпажів і пасажирів морських і повітряних судів, а в інших випадках забороняється. Ці зони не вимагають значних інвестицій і швидко окупають витрачені засоби.

Найбільш розвинуті ЗВТ існують у США. Створення зон вільної торгівлі було передбачено спеціальним законом США 1934 року, метою якого було сприяння торгівлі та прискорення комерційних операцій. Відповідно до чинного законодавства США, вільні митні зони, що діють на території країни, поділяються на зони загального призначення та спеціалізовані (субзони). Зони загального призначення займають невелику площу (кілька квадратних кілометрів) і розташовані за межами національної митної території. Вони здійснюють операції, пов'язані зі зберіганням та обробкою імпортованих товарів (пакування, сортування, маркування, переробка тощо). Субзони створюються для деяких великих компаній, діяльність яких виходить за межі зон загального призначення. Субзони виробляють експортну або імпортозамінну продукцію. Підзони є результатом поєднання зон вільної торгівлі та зон імпортозамінюючих виробництв.

До середини 90-х років у США налічувалося близько 500 зон вільної торгівлі. До числа найпростіших зон вільної торгівлі можна віднести спеціальні магазини “дьюті фрі” у великих міжнародних аеропортах.

Також є ще одна з версій зон вільної торгівлі, яка теж дуже поширена в США, – зона зовнішньої торгівлі (Foreign Trade Zones). Вони були створені відповідно до закону 1934 р. для активізації зовнішньої торгівлі США. Це був час глибокої економічної кризи, і за допомогою створення ЗЗТ передбачалося значно знизити рівень безробіття в країні.

Промислово-виробничі зони.

Промислово-виробничі зони виникли еволюційним шляхом, тобто коли почали розвиватися торгові зони, коли почали завозити не тільки товари, а й капітал, коли почали займатися не тільки торгівлею, а й виробничою діяльністю. Найпоширенішими з них є експортно-виробничі зони (ЕВЗ). Першою такою зоною став ірландський аеропорт Шеннон, створений у 1959 році. Такі зони були найбільш ефективними в країнах, що розвиваються, або так званих “нових індустріальних країнах”.

Експортно-виробничі зони були створені в анклавних регіонах деяких країн в результаті стимулювання експортного виробництва. Однак, незважаючи на обмежений масштаб, вони мали вплив на всю національну економіку в декількох напрямках. По-перше, ЕВЗ впливає на вітчизняні підприємства, розташовані в межах митних кордонів. Менеджери вітчизняних фірм вступають у контакт з іноземними інвесторами та підвищують свій технологічний та управлінський рівень до іноземного. Крім того, ЕВЗ забезпечують “ефект навчання” для національного персоналу.

Техніко-впроваджувальні зони.

В останні 30-40 років широкого розповсюдження набули техніко-впроваджувальні або науково-технічні зони. У різних країнах вони мають специфічні назви – технопарки, технополіси, інноваційні центри тощо.

Такого типу зони можуть створюватися стихійно, як у США, або за спеціальної державної підтримки, як у Японії та Китаї. У технічних і прикладних зонах спостерігається дуже велика концентрація вітчизняних або іноземних дослідницьких, наукових і проектних компаній, які користуються пільговими та фінансовими перевагами, що надаються в таких ВЕЗ.

Найбільш розвинені технічні-впроваджувальні зони знаходяться в США, Японії та Китаї. Тільки в кожній країні ці зони позначаються по-різному: технопарки в США, технополіси в Японії та зони розвитку нових і високих технологій в Китаї. Найвідомішою техніко-впроваджувальною зоною є технопарк “Силіконова долина” в США, який забезпечує 20 відсотків світового виробництва комп’ютерів та персональних комп’ютерів. Оскільки вони залучають багато інвестицій і сприяють науково-технічному розвитку, американські технопарки часто називають “бізнес-інкубаторами”. Техполіси в Японії – це місто і прилягаюча до нього територія, де розміщені органічно взаємодіючі підприємства високотехнологічних галузей промисловості, науково – дослідницькі інститути, вузи, що готують для технополісу наукові й інженерні кадри, і житлова забудова із сучасною виробничою і соціальною інфраструктурою.

Відповідно, приклад США та Японії, дали поштовх до створення та розвитку такого виду ВЕЗ. У результаті, вже в 90-х роках минулого століття у світі функціонувало понад 7 тисяч наукових парків, які включають власні наукові утворення, технополіси, регіони науки та “інкубатори бізнесу”. Однак, незважаючи на очевидні досягнення науково – впроваджувальних зон, їм так і не вдалося досягти деяких ефектів, що очікувалися. Ні в США, ні в Японії так і не відбувся перерозподіл економічного потенціалу країни на користь відстаючих районів, хоча це було ключовою метою національних програм створення технопарків і технополісів.

Сервісні зони – території з пільговим режимом підприємницької діяльності для фірм та організацій, які надають різні фінансово-економічні, страхові та інші види послуг. До сервісних ВЕЗ відносять офшорні зони та податкові гавані. Такі види зон створені, щоб залучати підприємців сприятливим валютно-фінансовим, фіскальним режимом, високим рівнем секретності та конфіденційності.

Офшорна зона (“податкова гавань”) є видом ВЕЗ (рис. 1) і являє собою невелику чи державу територію, що проводить політику залучення іноземних кредитних капіталів шляхом надання податкових і інших пільг. “Податкова гавань” надає пільги іноземним і місцевим підприємцям.

Переваг розміщення фірм в офшорних юрисдикціях є:

- податок на прибуток відсутній чи дуже малий;
- максимально спрощена процедура реєстрації;
- відсутні обмеження на вивіз валюти;
- процедура керування фірмою також гранично спрощена;
- надання фірмами звіту по веденню чи обліку податкових декларацій не потрібно.

Приклади “офшорів” : Люксембург, Ліхтенштейн, Швейцарія, Панама, Ірландія, Ліберія, Анталські острови.

Офшорні зони – це невеликі держави і території, розташовані в основному на морських узбережжях і в місцях розвинутого міжнародного туризму і провідну політику залучення іноземних кредитних капіталів. Тобто офшори розраховані на нерезидентів, на відміну від податкових гаваней, які розраховані на тих, і на тих. Найбільш відомими офшорами є Беліз, Панама, Ліберія, Кіпр, Мальта, Сінгапур, Гібралтар. Офшорні зони дуже відрізняються від зон вільної торгівлі. Зони вільної торгівлі надають податкові та

інші пільги всім підприємствам, що діють усередині зони, а офшори – тільки підприємствам, точніше офшорним компаніям, що ведуть діяльність поза їхньою територією. Такі зони мають визначену спеціалізацію, в основу якої покладені різні типи юрисдикції. Юрисдикції бувають банківські, трастові, страхові. Діяльність офшорних зон оцінюється фахівцями досить неоднозначно. Визнаючи їх важливу роль в міжнародному русі капіталу, існує думка, що офшорні центри найчастіше є місцем відмивання “брудних грошей” і різного гатунку банківських афер.

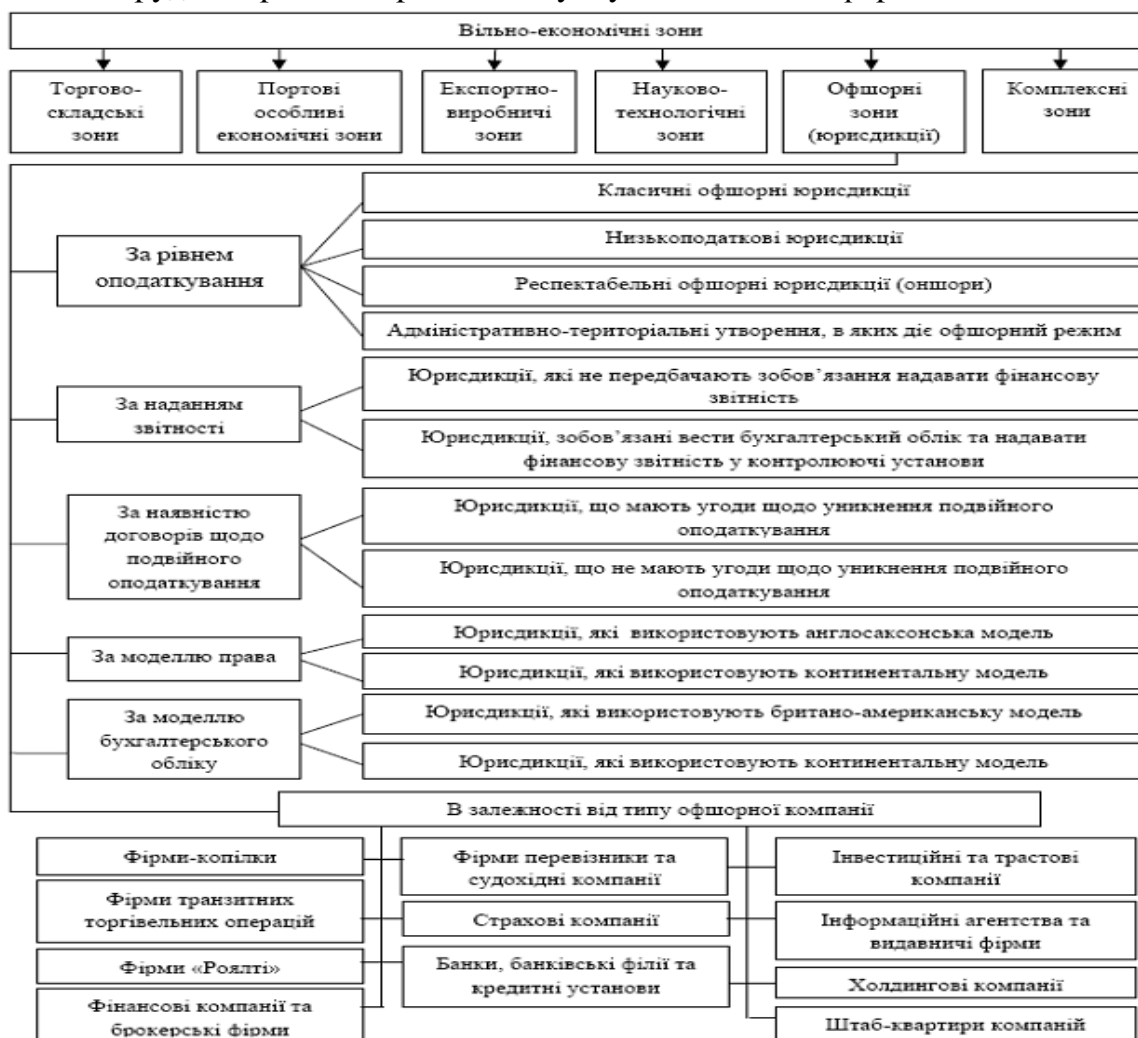

Рис. 1. Офшорні зони в системі вільних економічних зон.

2.3 Особливості розвитку вільних економічних зон у світі: США, Азія та Латинська Америка

Вільні економічні зони почали з'являтися у світовій економіці в 50-х роках, але значного розвитку набули лише в 70-80-х роках. Що стало причиною цього? Це був Китай. У період 1982-1983 років Китай створив чотири великі вільні економічні зони в Шеньчжені, Чжухаї, Шаньтоу та Сямені, які залучили значні іноземні інвестиції. Завдяки створенню вільних економічних зон Китай здійснив економічний прорив у 80-х роках і став одним з найвпливовіших гравців на міжнародній арені. Що призвело до такого стрімкого успіху? Іноземних інвесторів до китайських економічних зон приваблювали податкові пільги, умови праці та державні інвестиції в інфраструктуру. Без відповідних ресурсів та капіталу ефективність ВЕЗ не може бути забезпечена. У

США ситуація інша. Тут держава забезпечує сприятливі умови ведення бізнесу та пільговий режим, а приватний сектор, тобто приватний капітал, бере на себе фінансування.

Європа та ВЕЗ. У Західній Європі в більшості поширені зони вільної торгівлі, які знаходяться в морських портах. Вони створені для здійснення вантажно–розвантажувальних операцій із транзитними вантажами. Прикладом такого роду можуть служити шість “вільних портів” ФРН – Гамбург, Кіль, Емден, Куксхафен, Бремерхафен і Бремен.

Швейцарії – страхові і банківські. У деяких країнах регіону виникли також науково – впроваджувальні зони і експортно–промислові, створені на прикладі ірландського аеропорту Шеннон.

Модель розвитку вільних економічних зон в країнах Азії.

Переважає більшість ВЕЗ розташовані в Азії, в країнах АСЕАН і в так званих “нових індустріальних країнах”. Йдеться про Сінгапур та Гонконг. Деякі економісти зараз вважають, що Сінгапур як окрема держава і Гонконг як регіон є вільними економічними зонами. Створення вільних економічних зон стало важливою складовою політики відкритої економіки, проголошеної керівництвом КНР наприкінці 70–х років минулого століття. Окрім державних інвестицій у ВЕЗ, Китай також запозичив досвід США, Сінгапуру та Тайваню щодо визначення найбільш ефективної форми вільних економічних зон. Як наслідок, було обрано форму організації ВЕЗ зі створенням в їх рамках експортно–орієнтованої економічної структури, повним залученням іноземного капіталу та значним удосконаленням технології виробництва. Згодом ВЕЗ почали відігравати сполучну роль з іншими регіонами країни, реалізуючи політику “відкритих дверей”.

Запорука успіху китайських ВЕЗ складається з багатьох аспектів:

- 1) сприятливий інвестиційний клімат;
- 2) державне капіталовкладення та фінансування ВЕЗ;
- 3) сприятливі умови господарювання та пільгові преференції;
- 4) високі та стійкі темпи економічного росту, що ще більше приваблювало інвесторів;
- 5) великі обсяги залучених у зону іноземних інвестицій;
- 6) підвищення продуктивності праці;
- 7) підвищення рівня життя населення.

Модель розвитку ВЕЗ в Латинській Америці.

Велика кількість вільних економічних зон функціонує в Латинській Америці, а саме в Бразилії, Мексиці, Чилі, Колумбії та інших країнах. Наприклад, одна з найбільших вільних економічних зон розташована на кордоні між Мексикою та США, в ній працює понад 250 000 осіб і за обсягом експортних надходжень вона поступається лише нафтовим доходам. Однак такі зони характеризуються дешевою місцевою робочою силою, яка не є висококваліфікованою, а продукція реалізується на ринках США та Канади. Діяльність у зонах вільної торгівлі здійснюється переважно місцевими підприємцями. У 1995 році почала діяти ЗВТ “МЕРКОСУР” на території Аргентини, Бразилії, Парагваю та Уругваю. Пізніше в зонах вільної торгівлі почали з’являтися підприємства з переробки імпортованих товарів. Таким чином, ЗВТ поступово увійшли до рейтингу вільних індустріальних зон.

Переважає більшість виробничих зон є експортоорієнтованими. Відповідно до бразильського законодавства, підприємства в експортно–виробничих зонах зобов’язані

експортувати 100 відсотків виробленої продукції. Однак такі зони, як “Манаус” у Бразилії та Вогняна Земля в Аргентині, орієнтовані виключно на внутрішній ринок.

Також є декілька рис особливостей розвитку ВЕЗ в країнах, що розвиваються:

- найбільш поширені експортно-виробничі зони
- особливий режим господарювання у вільних економічних зонах є більш ліберальним і пільговим для іноземних підприємців
- у процесі функціонування вільних економічних зон відбувається торгово-промислова диверсифікованість їхньої діяльності, комплексний розвиток. НТР на перший план висуває ВЕЗ, у яких зосереджуються наукомісткі галузі виробництва, зв’язані з розробками нової і високої технології.

2.4 Ризики, переваги та недоліки функціонування ВЕЗ.

Чим характерні ВЕЗ? Звичайно, пільгами та відсутністю митних платежів. Проте ці пільги привабливі не тільки для легальної діяльності, а й для злочинної. У Міжнародній митній організації довго досліджували це питання, бо, як ми знаємо, злочинність буває різною: трафік заборонених товарів, “відмивання коштів”, “чорний ринок”, ухилення від платежів і так далі. Відповідно, ММО в 2019 році опублікувала дослідження під назвою “Екстериторіальність вільних зон: необхідність посилення залучення митного контролю”, де виділили основні форми злочинності у ВЕЗ:

- імпорт та експорт заборонених або контрольованих товарів, захищених видів флори та фауни, предметів культурної цінності.
- ухилення від митних платежів у разі незаконного ввезення товарів на митну територію країни за межами ВЕЗ.
- ухилення від оподаткування: наприклад, шляхом штучного переведення доходів на компанію, що має податкові пільги внаслідок роботи у ВЕЗ.
- відмивання коштів: наприклад, використання злочинно отриманих готівкових доходів для придбання товарів у компаній, що працюють у ВЕЗ.

Ці та інші види злочинів можна зустріти і за межами вільних економічних зон, але кримінальна привабливість ВЕЗ полягає не в тому, що контрабанда неможлива в “звичайному” порту, а лише в тому, що митний контроль в ВЕЗ, як правило, менш суворий, ніж деінде в країні.

Протидія злочинності у ВЕЗ. Світовий досвід.

Ступінь злочинності у ВЕЗ суттєво залежить від того, яка діяльність у ній дозволена. Контрабанда і відмивання коштів становлять більший ризик у ВЕЗ, націлених на сприяння значним обсягам міжнародної торгівлі, ніж у ВЕЗ, що надають податкові або інші пільги для розвитку конкретної галузі.

Яскравий приклад – Панама. Вільна зона “Колону” є однією з найбільших торговельних ВЕЗ у світі. Попри економічний успіх, вона певною мірою перетворилася на репутаційну проблему для панамського уряду, оскільки її використання для контрабанди і відмивання коштів привернуло до себе увагу Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей А, наприклад, інша ВЕЗ у Панамі “Panama Pacifico” є офісним і дистрибуційним центром для обмеженої кількості багатонаціональних корпорацій, участь яких в організованій злочинності є відносно малоймовірною.

Також у багатьох країнах є правила, яких має дотримуватися адміністрація кожної ВЕЗ для запобігання злочинності. Наприклад, необхідність проведення due diligence стосовно кожної компанії, що бажає вести бізнес у ВЕЗ, але часто моніторинг дотримання таких правил відсутній. При цьому ВЕЗ можуть адмініструватися

приватними компаніями. Оскільки їх основна ціль – заробіток, це означає, що вони можуть нехтувати питаннями безпеки і запобігання злочинності. Тобто розробка дієвої системи нагляду над ВЕЗ має бути важливою передумовою для їх створення. Окрім того питання безпеки і відповідності певним внутрішнім чи зовнішнім вимогам стають ключовими для ВЕЗ. У 2019 році Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) опублікувала рекомендацію, що містить код поведінки для “чистих” ВЕЗ. Це фактично новий глобальний стандарт адміністрування вільних економічних зон, що ґрунтується на принципах активної взаємодії ВЕЗ з правоохоронними органами. Проте невідомо, яким чином ОЕСР буде оцінювати його дотримання, але створення моніторингового механізму є вже неабияким кроком уперед.

Також у 2020 році асоціація World Free Zone Organization, що об’єднує понад 600 ВЕЗ, запустила програму сертифікації ВЕЗ, під назвою “Safe Zone”, засновану на стандартах ОЕСР. Відповідно, ігнорування стандартів ОЕСР було б не дуже вдалою “бізнес-ідеєю”, а скоріше прямою дорогою до тих ВЕЗ, яких оминатимуть серйозні міжнародні компанії, і скоро б призвело до занепаду таких зон та збитків для держави. Наприклад, рік тому, в квітні 2021 року, Великобританія, яка останніми роками вела мову про створення ВЕЗ, приділила значну увагу питанням протидії злочинності. Комітет Палати общин з міжнародної торгівлі ухвалив рішення британського уряду дотримуватися рекомендації ОЕСР, але зазначив, що ризики злочинності потребуватимуть постійного моніторингу та правоохоронної діяльності, і запросив уряд “викласти, яким чином це буде забезпечено”. За належного контролю ВЕЗ стимулюють торгівлю й інвестиції, та навіть бути більш безпечними, ніж інші порти або ділянки кордону, проте це потребує компетентного і прагматичного планування.

Переваги та недоліки ВЕЗ. При формуванні зони важливо визначити які показники ми беремо до уваги, коли будемо вирівнювати її ефективність та досягнення. Це можуть бути показники експорту, зайнятості, передачі технологій чи модернізації промисловості. Проте часто на практиці багато зон не виправдали сподівань її засновників.

Типові помилки на етапі планування та розробки проекту ВЕЗ:

- невдалий вибір місця розташування зони. Це може бути слабо розвинутий район, з поганою інфраструктурою, чи непридатний для ведення економічної та промислової діяльності.
- недостатня увага до базової інфраструктури. Наприклад, відсутність електроенергії, світла, водопостачання чи засобів телекомунікації.
- слабкі організаційні зв’язки, чи їх відсутність, між керівництвом зони та державними органами, підтримка яких необхідна для розвитку ВЕЗ.

Якщо враховувати ці помилки та намагатися не допускати їх, то ВЕЗ можуть мати певні довгострокові переваги:

- їх модернізуючий вплив на господарство країни
- можливість взаємодіяти з політичними інструментами, які не використовуються в інших секторах економіки, тобто йдеться про пільгові преференції.
- здатність зон полегшувати перехід від закритого типу економіки до відкритого, бо створення ВЕЗ само собою передбачає залучення іноземних інвестицій, тому відкритість економіки країни дуже важлива.

Переваги при створенні ВЕЗ поділяють на: переваги для іноземного капіталу(інвесторів) та переваги для національної економіки.

Переваги для іноземного капіталу:

- податкові пільги;

- доступ до національних та регіональних ринків;
- забезпечення більш низьких виробничих витрат (дешева робоча сила і тд);
- можливість фінансування за зниженими процентними ставками;
- право власності на землю.

Переваги для національної економіки:

- більш раціональне використання місцевих природних ресурсів
- одержання новітніх технологій
- розвиток торговельно–експортних операцій, експортно–товарного виробництва
- структурна перебудова національної та регіональної економіки
- підвищення зайнятості населення, створення нових робочих місць та зниження рівня безробіття
- зростання добробуту населення, більш високий рівень доходів, більш повне насичення національного ринку високоякісними товарами
- тимчасовий захист національної та регіональної економіки від міжнародної конкуренції на внутрішньому ринку
- створення сприятливих умов для міжнародного кредитування одержання нових джерел фінансування
- нові можливості для підготовки та перепідготовки кадрів.

Недоліки вільних економічних зон:

- невиправдано великі кошти, вкладені в організацію зони, з обсягом іноземних інвестицій
- намагання фірм, розташованих у зонах, використовувати внутрішній ринок як поле для демпінгу товарів, які не відповідають міжнародним стандартам, непридатні для реалізації на більш вимогливих зовнішніх ринках
- слабкість зворотних зв'язків фірм зони з приймаючою країною, що призводить до неможливості ефективно реалізовувати порівняльні переваги країни, зокрема її природні ресурси. Наприклад, йдеться про більшість зон НІК ПСА (виняток: Об'єднані Арабські Емірати, Гана, Тринідад і Тобаго).
- невдале розташування зони
- значна різниця в сприйнятті ідеї зворотних зв'язків з боку керівництва та потенційних інвесторів
- культурне потрясіння зарубіжних інвесторів вільної економічної зони

3.1 Види вільних економічних зон в Україні.

Вільні економічні зони стали надійною частиною світової практики господарювання. За різними джерелами інформації, у світі налічується від 400 до 2000 вільних економічних зон.

Що стосується України, то доцільність створення вільних економічних зон була задекларована Верховною Радою у жовтні 1992 року Законом “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”. Хочу зазначити, що державна стратегія і тактика у розвитку спеціальних зон і зон пріоритетного розвитку визначається двома основними нормативними документами: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 1994 року “Про Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні” та Закон від 24 вересня 1999 року “Про заходи щодо створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і зон із спеціальним режимом інвестиційної діяльності”.

Створення правової бази регулювання діяльності ВЕЗ дало поштовх до прискорення робіт зі створення таких організацій, які безпосередньо пов'язані з реалізацією цілей активізації зовнішньої торгівлі України, стимулювання іноземних інвестицій, використання території для поглиблення зв'язку місцевої економіки зі світовим ринком, прискорення зростання окремих економічних зон, ефективного використання місцевої робочої сили, виробничих і сировинних ресурсів, досягнення нової інноваційної якості в економіці, розширення масштабів господарювання.

Функціонування вільних економічних зон в Україні дозволило певною мірою вирішити проблеми зайнятості та створити нові робочі місця в старих промислових зонах або малонаселених районах з низьким рівнем економічного розвитку, активізувати зовнішню торгівлю, обмін інформацією та технологіями, стимулювати приплив іноземних інвестицій, розширити експортну базу, збільшити іноземні надходження та покращити платіжний баланс, ефективно використовувати місцеві ресурси.

Загалом в Україні діяло 11 спеціальних (вільних) економічних зон і ряд різних за масштабом територій пріоритетного розвитку в 9 регіонах. Зокрема є спеціальні зони зовнішньо торговельного, торговельно–виробничого, науково–технічного, туристично–рекреаційного спрямування: “Курортполіс Трускавець”, “Яворів” (Львівська область), “Донецьк”, “Азов” (Донецька область), “Порто–франко”, “Рені” (Одеська область), “Закарпаття” (Закарпатська область), “Миколаїв”, “Інтерпорт Ковель”, “Порт Крим” (м. Керч, АР Крим), “Славутич” (м. Славутич Київської області).

3.2 Проблеми із застосуванням ВЕЗ в Україні

Багато економістів вважають, що створення ВЕЗ в Україні є однією з найбільш стійких і руйнівних економічних помилок. Протягом майже всієї історії незалежності бізнес–спільнота України була вкрай диспропорційною. Кілька елітних компаній та секторів економіки отримали податкові пільги та значні преференції, які коштували країні десятки мільярдів гривень, в той час як решта бізнес–спільноти намагалася вижити під тягарем непомірних податків. Потім держава використала ці податкові надходження для компенсації збитків кількох елітних компаній.

Одним з головних чинників нерівності були вільні економічні зони. В українському досвіді вони стали основним механізмом ухилення від сплати податків і парадоксальним чином перешкоджали притоку іноземних інвестицій.

Наприкінці 1990-х років малі та середні підприємства стали одним з основних інструментів мінімізації податків в Україні. Зрештою, в середині 2000-х років ВЕЗ втратили право на будь-який особливий правовий статус, оскільки не виправдали покладених на них сподівань. ВЕЗ не тільки коштували українським платникам податків близько 1% ВВП на рік, але й викривляли ринки. Тому у березні 2005 року Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік та інших законодавчих актів України” було скасовано всі пільгові митні та податкові режими для підприємницької діяльності у ВЕЗ. Однак для досягнення цього результату знадобилося понад 12 років та мільярдні фінансові втрати.

Коли створювалися ВЕЗ, багато хто сподівався, що вони стануть економічною панацеєю. Уряд очікував, що вони принесуть низку переваг, таких як : залучення іноземних інвестицій, стимулювання розвитку окремих регіонів, збільшення експорту товарів і послуг, залучення нових технологій та прискорення соціально-економічного розвитку всієї країни. З цією метою ВЕЗ було надано право користуватися “пільговими митними, валютно-фінансовими, податковими та іншими режимами щодо господарської діяльності вітчизняних та іноземних юридичних і фізичних осіб”. У багатьох країнах

спеціальні економічні зони стали локомотивом зростання. Завдяки їм, серед інших основних переваг, зросли ВВП, експорт та зайнятість. Успіх Китаю, наприклад, значною мірою пов'язаний зі створенням п'яти ВЕЗ протягом 1980–х років.

Україна вирішила наслідувати світову тенденцію, прийнявши відповідний закон у 1992 році.

Протягом перших 6 років його дії було створено лише одну ВЕЗ. Ця ВЕЗ була створена в Криму відповідно до Указу Президента “Про Північнокримську експериментальну економічну зону “Сиваш” від червня 1995 року. Подальший бум у створенні ВЕЗ розпочався у 1998 році. Протягом наступних чотирьох років в Україні було створено 11 спеціальних зон. Для кожної зони було створено окремий закон, який визначав, як вона працюватиме, в якому режимі, які податки стягуватимуться з неї, тощо.

Водночас парламент створив нові пільги для металургійної галузі. 14 липня 1999 року Верховна Рада прийняла закон “Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України”. Цей експеримент мав тривати з 1 липня 1999 року до 1 січня 2002 року і мав принести значні вигоди підприємствам ГМК. Зокрема, податок на прибуток знижено з 30% до 9%, а ставку екологічного податку зменшено на 70%. Крім того, Уряд списав заборгованість підприємств-учасників за період до 1 липня 1999 року.

Разом ці два підходи до податкового стимулювання призвели до суперечливих результатів для економіки, що дало підстави визнати їх суттєвими помилками тогочасної економічної політики України.

“Податкові стимули, спрямовані на розвиток промислового виробництва та залучення іноземних інвестицій в Україну, є погано розробленими”, – зазначається у звіті МВФ щодо України за 2003 рік.

За статистикою, яку наводять українські дослідники Валерій Геєць та Володимир Семиноженко, у 2006 році стратегія змогла залучити лише 12,2% запланованих інвестицій (план – 17,7 млрд дол. США, реалізація – 2,1 млрд дол. США, залучених за роки існування ВЕЗ), а також було створено лише 35,5% робочих місць (137,7 тис. проти 387,4 тис.). При цьому лише 25% інвестицій були іноземними, решта – реінвестовані прибутки вітчизняних компаній.

Фактично, ВЕЗ найактивніше використовуються для ухилення від сплати податків та контрабанди товарів. “Податкові канікули, які є поширеним явищем в економічних зонах, створюють сильні стимули для підприємств – платників податків вступати в економічні відносини з неплатниками податків, які працюють в межах ВЕЗ. Згідно з дослідженням МВФ, це робиться з метою перекладання податків на останніх через механізми трансфертного ціноутворення: – Через економічні зони в Україну ввозиться велика кількість товарів, не пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів (наприклад, м'ясо та інші продукти)”.

Однак найбільш негативним наслідком існування ВЕЗ та подальшого експерименту з підприємствами гірничо-металургійного комплексу став вплив на податкову систему в цілому. Практично одразу державні фінанси нової незалежної України зіткнулися з проблемою дуже викривленого податкового законодавства. З одного боку, загальний режим оподаткування в країні був каральним для бізнесу, через що велика кількість підприємств перейшла в тіньову економіку. З іншого боку, податкове законодавство було переповнене значною кількістю податкових пільг, які дуже дорого коштували державі. Наприклад, звільнення від сплати ПДВ в середині 1990–х років призвело до матеріальних втрат, що перевищували 2% ВВП.

Але це ще не все. Враховуючи інші податкові пільги, загальні втрати бюджету по ПДВ та податку на прибуток лише у 2001 році склали 3,4% ВВП. Для порівняння, сукупні надходження до бюджету від цих податків становили 9,2% ВВП (МВФ, 2003). Це означає, що на кожні три гривні податкових надходжень до бюджету одна гривня залишалась на підприємствах як пільга. Крім того, запровадження податкових пільг суттєво нівелювало зусилля, які уряд спрямовував на зменшення викривлень у сфері ПДВ. З 1998 по 2000 рік загальний обсяг пільг з ПДВ було зменшено з 3,7% ВВП до 2,1% ВВП. В той же час виплати податку на прибуток зросли вдвічі (з 0,8% ВВП до 1,6% ВВП).

ВЕЗ – закриваються. Україні знадобилося 5 років, щоб “домовитися” з міжнародними кредиторами. У березні 2005 року уряд Юлії Тимошенко отримав підтримку в парламенті законопроекту “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деяких інших законодавчих актів України”. Законопроект скасовував усі пільгові митні та податкові режими підприємницької діяльності на територіях ВЕЗ. Цим рішенням парламент не ліквідував ВЕЗ, але змінив їх цільове призначення і позбавив спеціального правового режиму. Таке скасування було необхідною умовою для отримання кредиту Світового банку [28], умови якого зобов'язували Україну скоротити обсяг промислових пільг щонайменше на 55% порівняно з 1 січня 2002 року. Що стосується експерименту з ГМК, то уряд сам скасував його ще за часів Президента Кучми. Проте ще тривалий час уряд і парламент України поверталися до практики надання податкових пільг окремим галузям, які мали потужні лобі в парламенті.

У 2011 році державний бюджет недоотримав 58,8 млрд. грн., або 4,5% ВВП, через податкові пільги. На той момент податкові пільги отримували понад 15 галузей.

Рішучий крок у ліквідації галузевих пільг було остаточно зроблено у грудні 2014 року. До початку 2017 року Україна має позбутися останньої галузевої пільги – спеціального режиму оподаткування в сільському господарстві. Обсяг непрямой підтримки цього сектору склав 18 млрд грн у 2015 році, згідно зі статистичними даними Міністерства фінансів.

Також Закон “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” втратив ще свою чинність 27 липня 2022 року на основі закону Україна “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій”, який був прийнятий 9 липня 2022 року.

Питання для самоконтролю та теми доповідей–презентацій:

1. Визначення поняття – спеціальна або вільна економічна зона (ВЕЗ).
2. Історичні передумови формування вільних економічних зон.
3. Функції ВЕЗ. Макроекономічні цілі та локальні завдання.
4. Класифікація видів ВЕЗ.
5. Сучасні етапи функціонування ВЕЗ в державах світу.
6. Основні умови залучення іноземного капіталу у ВЕЗ.
7. Особливості оподаткування ВЕЗ.
8. Валютний механізм ВЕЗ.
9. Ризики діяльності ВЕЗ.
10. Переваги та недоліки діяльності ВЕЗ.
11. Державне регулювання діяльності ВЕЗ.
12. Передумови створення ВЕЗ в Україні.
13. Проблеми діяльності ВЕЗ в Україні.

Тема 3. Офшорні зони в міжнародних економічних відносинах.

3.1 Історія та передумови виникнення офшорного бізнесу.

3.2 Переваги та недоліки офшорного підприємництва.

3.1 Класифікація видів офшорних зон.

3.1 Історія та передумови виникнення офшорного бізнесу.

В науковій літературі відзначається, що офшорні схеми застосовували ще фінікійські та грецькі купці. Офшорні центри та зони утворювалися за межами території, на якій здійснювалися операції оподаткування, переважно, на островах, тобто на відстані від морських узбережь.

Прототипом сучасної офшорної юрисдикції стала Швейцарія, у якій були створені центри обміну грошей, розроблена система конфіденційності. В подальшому, ця країна перетворилася на сховище іноземного капіталу.

Слід наголосити, що розвиток економічної активності в офшорних зонах обумовлюється впровадженням нових інформаційних технологій управління та розрахунків, що дозволяє встановлювати та здійснювати управління фінансовими ресурсами в інтерактивному режимі і є характерною ознакою становлення та розвитку цифрової економіки.

Під зоною розуміється (від грец. Zone – пояс), лінія, простір між якими-небудь кордонами; територія, ділянка чого-небудь, характерна певними ознаками.

Юрисдикція – це суверенне право кожної держави здійснювати свої виняткові владні повноваження у сфері як правотворчості, так і правозастосування у цивільних, кримінальних та адміністративних справах. У теорії права наголошується, що юрисдикція держави, за загальним правилом, обмежується її територією і поширюється на всіх фізичних осіб, що перебувають на ній.

Проаналізувавши визначення зона та юрисдикція можемо зробити висновок, що і те і інше поняття може використовуватись до офшорів, оскільки спільним є територія характерна певними ознаками, чим собою і являється офшорна територія.

У фінансово-економічному словнику, юрисдикція офшорна – країна чи особлива територія всередині країни, законодавство якої стосовно заснування та оподаткування підприємств зорієнтовано переважно на міжнародний, а не на внутрішній бізнес.

На сучасному етапі розвитку світової економіки створення офшорних центрів в тих чи інших регіонах обумовлено трьома основними факторами:

– близькістю до центрів ділової активності, відсутністю у держав внутрішніх ресурсів для розвитку та виділення в країні окремих адміністративно–територіальних зон депресивного стану для подальшого його розвитку. З першої причини офшорні центри створювалися в промислово розвинених країнах – США, Канаді, Великобританії, Нідерландах, Швейцарії, Сінгапурі та ін.

Друга причина зумовила виникнення офшорних центрів в острівних державах Атлантики і Тихого океану, які свідомо пішли на прийняття законодавчих актів, що сприяють залученню іноземних капіталів. Для деяких країн світу (Кіпр, Віргінські острови, Вануату та ін.) доходи від офшорного бізнесу є основним джерелом фінансових ресурсів.

Прикладом останньої причини створення офшорних зон є внутрішні зони національного офшорингу в окремих великих країнах світу: США (індіанські резервації), рф (Інгушетія, Алтай, Калмикія), Малайзія (Лабуан) та ін.

У ХХ столітті можна визначити декілька періодів становлення й розвитку офшорних юрисдикцій.

Перший період припадає на 1920-1930 рр. У цей час економічно розвинені країни ввели високі ставки податків із доходів своїх громадян, включаючи доходи від іноземних інвестицій. Це, в свою чергу, призвело до намагання зменшити сплату податків. Початком стало створення фіктивних юридичних осіб, які існували тільки на папері, та запровадження правових маніпуляцій під час визначення поняття доходу. У ці роки розпочалось застосування Нормандських та Багамських островів, Панами з метою приховування доходів громадян та юридичних осіб із використанням “холдингових компаній”. Доходи, отримані за рахунок міжнародних інвестицій, та підприємництва спрямовувалися через юридичні особи, які реєструвалися у податково привабливих юрисдикціях.

Початок другого періоду існування офшорних юрисдикцій припадає на 1941-1946 рр., але під час Другої світової війни використання офшорів було обмеженим. А після закінчення війни почала відновлюватися світова економіка і частота використання офшорних юрисдикцій постійно збільшувалася.

Значного розвитку офшорні юрисдикції набули під час третього періоду у 1960-х роках, коли вони почали значно розширювати свої функції. Основною причиною виникнення підвищеного “попиту” на офшорні зони у 60-х роках

XX століття став якісно новий зміст економічної інтеграції, який вона одержала завдяки розвитку міжнародних ринків позичкових і виробничих капіталів. Відбулося це в результаті бурхливого розвитку в другій половині XX століття транснаціональних корпорацій, коли їхня експансія і швидке зростання міжнародного товарообміну вимагали не тільки значного збільшення фінансових ресурсів, але й вільного доступу до них у будь-якому місці на планеті.

Масштаби і процес офшорної діяльності у 80 – 90-х роках XX ст. стрімко набирали обертів. За різними оцінками у середині 90-х років близько половини всього обсягу світових валютних операцій проходило через офшорні юрисдикції. У Панамі з початку 90-х років було зареєстровано близько 130 тис. таких компаній, на острові Мен – 45 тис., у Гібралтарі – 26 тис., в Ірландії – 23 тис., на Багамах – 20 тис., на островах Гернсі та Джерсі – по 20 тис., на Кайманових островах – 19 тис., на Кіпрі – 11 тис. Причиною цього розвитку стала ера глобалізації, початком якої можна вважати 70-ті роки XX ст.

Якщо говорити про використання офшорних зон бізнесменами України, доцільно вказати, що вперше вони отримали можливість відкривати офшорні компанії у 1991 році. У квітні цього ж року швейцарська компанія Riggs Walmet Group оголосила про те, що виходить на український ринок із пропозицією про організацію компаній. Пропонувалася не тільки допомога у створенні безподаткових компаній, але й підтримка їх діяльності – внесення щорічних внесків до бюджету країни базування, забезпечення секретарських послуг із обробки нерегулярної пошти, організація щорічних зборів акціонерів, складання балансів тощо. За міжнародними мірками, вартість послуг була досить висока: 4800 дол. США за реєстрацію й по 1100 дол. США щорічно за підтримку. На жаль, саме з цього часу офшори для України стали звичним явищем.

3.2 Переваги та недоліки офшорного підприємництва (див. табл. 1).

Таблиця 1. Основні переваги і недоліки при перереєстрації бізнесу на офшорні юрисдикції

Переваги офшорної юрисдикції	Недоліки офшорної юрисдикції
1.Зниження податкових ставок в рази і мінімальна кількість податків.	1.Низький імідж та довіра до бізнес-структури, якщо власниками є невідомі офшорні структури та невідомі кінцеві бенефіціари.
2.Прозорість і спрощена звітність в офшорних юрисдикціях; а також відсутність або майже невикористання штрафів, пені, нарахувань за правопорушення.	2.Посилена увага національних правоохоронних і фіскальних органів до бізнес-структур з офшорною юрисдикцією.
3.Швидкий доступ до транскордонного інвестування, до міжнародних ринків капіталів, до ринків інвестування, до цільових активів, в яких зацікавлений власник офшору.	3.Можливі обмеження до отримання певних ліцензій, до приватизації об'єктів державної власності, до бюджетних тендерів, до державного кредитування, до пільгового оподаткування, до видобутку корисних копалин, до оренди земельних ділянок тощо.
4. Безпечне володіння активами по всьому світі та міжнародна правова захищеність від корупції і рейдерства.	4.Суттєві обмеження до допуску на національний фінансовий ринок, на національний валютний ринок, до участі в купівлі державних цінних паперів тощо.
5. Судова захищеність, коли розгляд справ вирішується не на рівні національного законодавства, а по міжнародним правилам і нормам в міжнародних судах.	5.Суттєві обмеження до допуску до національної сфери безпеки і військово-промислового комплексу.
6. Неможливість з'ясувати кінцевих бенефіціарів, або складна система отримання даних про кінцевих бенефіціарів.	6. Презумпція винуватості – тобто офшорна юрисдикція має доказати, що капітал, яким вона володіє не набутий злочинним шляхом.
7. Оперативна можливість для вирішення широкого кола юридичних питань (купівля або продаж офшорних активів, застава офшорних активів, передача прав власності, наслідування власності, перехресне володіння тощо)	7.Неможливість повноцінно і ефективно відстоювати свої права в певній країні при закріпленій в Конституції нормі про перевагу національного законодавства над міжнародним законодавством.
8.Низька вартість обслуговування офшорної юрисдикції.	

3.1 Класифікація видів офшорних зон.

За рівнем оподаткування:

1) Класичні офшорні юрисдикції – ними, як правило є невеликі острівні держави. Класичні офшорні компанії не мають право вести будь-яку діяльність на території країни, де вони зареєстровані. Офшор в подібній зоні зазвичай коштує недорого, оподаткування та вимоги до ведення бухгалтерського та фінансового обліку повністю відсутні, але існує обов'язок власника компанії сплачувати в бюджет офшорної держави щорічний збір.

Приклади класичних офшорів: Беліз, Панама, Домініка, Багамські острови та інші.

2) Низькоподаткова юрисдикція – юрисдикція, законодавство якої не передбачає звільнення від податків, але при виконанні певних умов компаніям надаються певні пільги. Зареєстровані компанії є резидентами в країні реєстрації, вони зобов'язані ставати на податковий облік, вести бухгалтерію, подавати звітність та платити місцеві податки. Даний тип юрисдикцій є “прозорим” для банків та партнерів, і може використовувати переваги договорів про уникнення подвійного оподаткування.

Приклади низькоподаткових юрисдикцій: Болгарія, Ірландія, Кіпр, Лабуан, Швейцарія.

3) Респектабельні офшорні юрисдикції (оншори) – це держави з звичайним (або високим) оподаткуванням. Зареєстровані в них компанії зобов'язані вести бухгалтерський облік в країні реєстрації, однак при дотриманні певних умов можуть сплачувати податки в заниженому розмірі. Дані компанії можуть застосовуватися в агентських схемах, побудові холдингових структур, а також для використання договорів про уникнення подвійного оподаткування. Приклади респектабельних офшорних юрисдикцій: Великобританія, Данія, Швейцарія, США, Нова Зеландія.

4) Адміністративно-територіальні утворення, в яких діє офшорний режим – в основному це характерно для країн, що мають федеральний устрій. Для цих офшорних юрисдикцій характерно те, що вони можуть виконувати функції податкової гавані у разі ведення міжнародного бізнесу і в той же час дають можливість здійснення офшорних фінансово-господарських операцій, не виходячи за національні кордони однієї країни. Оскільки для цих країн, що мають федеральний устрій, характерні кілька рівнів оподаткування: федеральний, суб'єкта федерації і місцевий, то офшорні території надають пільгу в частині податку суб'єкта федерації для тих підприємств, які, будучи зареєстровані на його території, ведуть діяльність і отримують дохід за його межами, тобто здійснюють фінансово-економічну діяльність офшорного типу.

Приклади адміністративно-територіальних утворень: США – штати Делавер, Невада і Вайомінг; Швейцарія – кантони Невшатель, Фрайбург і Цуг; Канада – провінція – Нью-Брансвік; росія – Калмикія, міста Углич, Смоленськ.

За здаванням звітності:

1) Юрисдикції, які не передбачають зобов'язання надавати фінансову звітність – до цієї групи відносяться країни, які входять до складу класичних офшорів.

2) Юрисдикції, зобов'язані вести бухгалтерський облік та надавати фінансову звітність у контролюючі установи – до цієї групи належать низько податкові та респектабельні офшорні юрисдикції.

За наявністю договорів щодо подвійного оподаткування:

1) Юрисдикції, що мають угоди про уникнення подвійного оподаткування. Заснування компанії в юрисдикціях, які мають широку мережу укладених договорів про уникнення подвійного оподаткування, може бути

суттєвою перевагою за мети мінімізації оподаткування дивідендів, процентів та роялті, що сплачуються між країнами – учасницями такої угоди. Такі юрисдикції, як правило, позиціонуються як неофшорні.

2) Юрисдикції, які не мають (незначна кількість) угод про уникнення подвійного оподаткування. Цей вид юрисдикцій, як правило, включає в себе офшорні країни та використовується, в першу чергу, через відсутність корпоративних податків (на прибуток і т. ін.) та зазвичай вимагає, щоб компанії сплачували тільки фіксовані річні платежі/збори.

Класифікацію режимів оподаткування суб'єктів офшорної діяльності складають п'ять груп.

До першої групи віднесені так звані стовідсоткові офшори – Бермудські, Багамські, Кайманові, Британські Віргінські острови, острови Невіс, Джерсі, Гернси, Ангілья та ін. У першу чергу цю групу поєднує той факт, що всі перераховані юрисдикції є колишніми чи дійсними володіннями Великобританії. Це дозволяє говорити про те, що законодавство даних юрисдикцій у цілому спирається на доктрину англійського права. Іншими підставами для характеристики цієї групи юрисдикцій можуть служити вимоги, пропоновані до статутного капіталу, чи наявності відсутності офіційно зареєстрованого офісу, кількості акціонерів, директорів, до виду компаній, наданим податковим і іншим пільгам, встановленим обмеженням.

До другої групи країн по пропонованій класифікації можливо віднести країни з високим рівнем оподаткування, але в податковому плануванні ефективним, такі як Великобританія, Данія, Австрія і Канада. Незважаючи на високі ставки податків, що сплачуються юридичними особами в країнах даної групи, при дотриманні деяких вимог і використовуючи особливості їхнього законодавства, представляється можливість засновувати на їхніх територіях компанії, що по своєму статусу можна віднести до офшорних.

До четвертої групи віднесені так звані “нетрадиційні” офшорні зони, а саме Ірландія, Чорногорія, а донедавна і юрисдикція з “низьким рівнем податків” – Кіпр. Дану групу країн досить складно піддати якійсь загальній характеристиці хоча б тому, що ці країни мають радикально різне географічне положення і належать до різних правових систем, але проте, вони надають різні пільги податкового й організаційного характеру, що дозволяє засновувати на їхній території компанії, що згодом функціонують як офшорні.

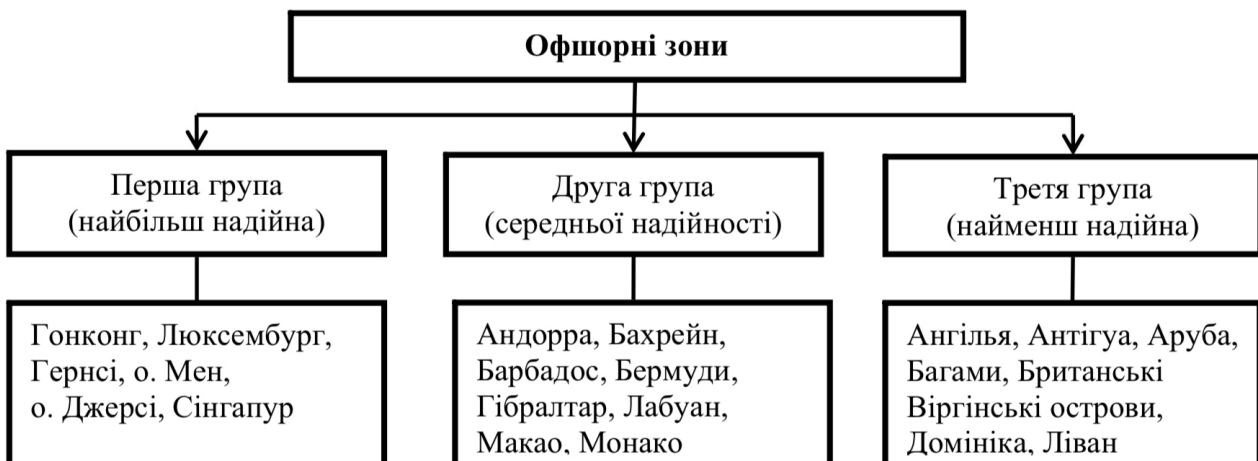
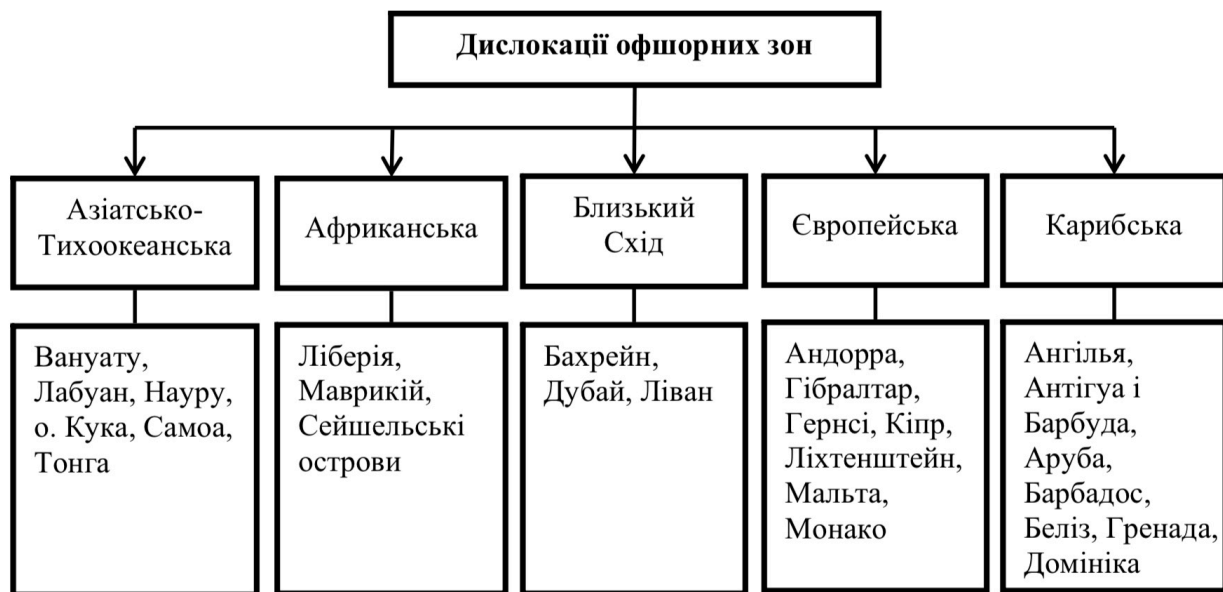
В окрему, п'яту, групу виділені так звані центри податкового (неофшорного) планування, до яких можна віднести Ізраїль, Ісландію, Ліванську Республіку, Об'єднані Арабські Емірати.

Окрім класифікацій, що зазначалися раніше, офшорні юрисдикції також можна поділити на групи в залежності від специфіки різних пільг, встановлених для платників податків. На нашу думку, класифікація офшорних юрисдикцій виглядатиме наступним чином:

- 1) офшорні юрисдикції, які не оподатковують нерезидентів;
- 2) офшорні юрисдикції, які оподатковують одержаний іноземний дохід за дещо зниженими ставками;
- 3) офшорні юрисдикції, які оподатковують лише той дохід, що одержаний в країні, але при цьому звільняють від податків іноземні доходи;
- 4) офшорні юрисдикції, які оподатковують іноземний дохід, а дохід одержаний в країні, не оподатковується;

5) офшорні юрисдикції, які оподатковують заощадження, а поточні доходи не оподатковують.

На рисунках нижче наведено класифікації офшорних юрисдикцій.

Питання для самоконтролю та теми доповідей-презентацій:

1. Визначення понять та термінів офшорного підприємництва, офшорних зона, офшорна і офшорна компанія.
2. Терміни, які використовуються в офшорному бізнесі.
3. Порівняльна характеристика та відмінності вільних (спеціальних) економічних зон та офшорних зон.
4. Історія та передумови виникнення офшорного бізнесу.
5. Утворення перших офшорних юрисдикцій у період ХІХ та ХХ ст., історичний екскурс. Особливості сучасного розвитку офшорних зон.
6. Аргументи “за” і “проти” існування офшорних зон. Класифікація видів офшорних зон.
7. Класифікація офшорних зон.
8. Країни з пільговим режимом оподаткування окремих видів діяльності.
9. Адміністративно–територіальні утворення окремих держав, в яких діє офшорний режим.
10. Нетрадиційні офшорні зони.
11. Податкові гавані та режим сприятливого прапора.

Тема 4. Місце України в системі офшорного бізнесу.

- 4.1. Масштаби та тенденції офшоризації українського бізнесу.
- 4.2. Правове регулювання офшорного підприємництва в Україні.

4.1. Масштаби та тенденції офшоризації українського бізнесу

В наш час, безпосередньо з Україною пов'язано лише 0,23 % вузлів (офшорних центрів) або 1689 з 719 000 (для порівняння, у 2017 р. частка ВВП України в світовому ВВП становила приблизно 0,12 %), які пов'язані 0,25 % зв'язків (3095 з 1,3 млн). Для порівняння, кількість вузлів, які пов'язані з Великобританією 4,3 %, зі Швейцарією 6,6 %, з Китаєм 9,2 %, з Гонконгом 14,3 %.

В оприлюднених “панамських документах” за 2020 р. зазначено 20 офшорних посередників, які зареєстровані в Україні: 9 з них – це фізичні особи, інші 11 – юридичні. Рейтинг посередників відповідно до кількості зареєстрованих офшорів виглядає так: 1. “ANGLO BUSINESS ADVISORS LTD.” – 110; 2. “Tax Consulting U.K. Ltd.” – 93; 3. “C&A Limited” – 71; 4. “C & A PARTNERS LLP” – 38; 5. “K. A. C. LIMITED” – 38. Україна є учасником міжнародної офшорної системи світу, але частка її незначна.

Зазначимо, що в Україні порівняно не високий корпоративний та індивідуальний податок – 18 %, однак, зважаючи на низький дохід та високі економічні ризики, корупцію, недовіру до влади, підприємці вдаються до ведення офшорного бізнесу.

В Україні особлива цінність офшорного бізнесу полягає в можливості юридично бездоганно переміщати капітал в економічно стабільні, безпечні країни з низьким оподаткуванням. Це один з найвідоміших і ефективних методів податкового планування, основою якого є законодавства багатьох країн, які частково або повністю звільняють від оподаткування компанії, що належать іноземним особам. Основними законними (легальними) цілями та завданнями використання офшорних юрисдикцій українськими підприємствами для оптимізації оподаткування є: по-перше, оптимізація податкового режиму – зменшення податкових витрат суб'єктів господарювання; по-друге, усунування обмеження щодо вільного руху капіталів між країнами; по-третє, зберегти

конфіденційність інформації про наявність капіталу; по-четверте, можливість вкладення капіталу у найвигідніші та найбільш прибуткові активи світових країн. Для оптимізації оподаткування українських підприємств застосовують різноманітні офшорні механізми, зокрема: інвестиційні, експортно-імпортні, товарообмінні, фінансово-кредитні.

Одним із поширених видів офшорних операцій, для оптимізації оподаткування, що застосовуються українськими підприємствами, виступають інвестиційні операції. При цьому резидентом країни переправляються кошти в офшорну компанію для здійснення через неї інвестицій у підприємство, інвестиційний проект чи підприємства іноземних країн, і при цьому, відбувається економія коштів на оподаткуванні.

Зважаючи на збитки від використання офшорних схем (за підрахунком міжнародної організації Global Financial Integrity, протягом 2004-2013 рр. з України було виведено (відповідно, без сплати податків) близько 116 млрд. дол. США, що становить у середньому 9,4% від ВВП щорічно), уряд країни теж починає активніше впроваджувати більш дієві механізми контролю та регулювання фінансових операцій з метою своєчасного виявлення підозрілої активності та запобігання зловживанню у майбутньому. Так, у 2017 р. Україна приєдналася до Мінімального стандарту BEPS¹ (4 з 15 заходів) і зобов'язалися виконати основні мінімальні вимоги. Згідно із законопроектом, вводяться правила контролю за трансферним ціноутворенням (кроки 8–10, 13), а також оподаткування контрольованих іноземних компаній (крок 3), оподаткування обмеження витрат за фінансовими операціями з пов'язаними особами (крок 4), боротьба з податковими зловживаннями, пов'язаними з використанням спеціальних шкідливих режимів (крок 5), запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про уникнення подвійного оподаткування (крок 6), запобігання уникненню статусу постійного представництва та оподаткування постійних представництв (крок 7), застосування процедури взаємного узгодження (крок 14). Відзначається, що впровадження зазначених у плані заходів є передумовою для лібералізації валютного регулювання і відповідає зобов'язанням України в рамках Угоди про асоціацію з Євросоюзом, а також дозволить приєднатися до системи автоматичного обміну інформацією, що сприятиме швидшому отриманню потрібних даних, таким чином усуваючи поточний лаг у 6-7 місяців.

У 2019 року також був ухвалений законопроект “Про ратифікацію Багатосторонньої конвенції про виконання заходів, які стосуються угод про оподаткування, з метою протидії розмиванню бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування”, який дасть змогу Україні внести необхідні зміни до всіх чинних міжнародних договорів України про уникнення подвійного оподаткування і таким чином оновити наявну базу заходів з протидії незаконним операціям.

Згідно даних таблиці 2, офшорний бізнес в Україні має чималий обсяг і національний бюджет щорічно недотримує податкових надходжень у розмірі 20-40 млрд грн. З-поміж інших видів уникнення оподаткування, офшорні схеми займають третє місце, після контрабанди та недекларованих заробітних плат. Якщо підсумувати усі податкові втрати, то внаслідок ухилення сплати податків, держава недоотримає 14-27 % очікуваних доходів (1267,4 млрд грн., бюджет, 2022 р).

¹ BEPS (від англ. “Base erosion and Profit Shifting) – це міжнародний проект Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та країн G20 з розробки заходів протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування.

Таблиця 2. Схеми уникнення оподаткування в Україні, млрд грн, 2019 р.

	Обсяги	Втрати
“Сірий імпорт” Контрабанда	226-320	68-96
Зарплати в “конвертах”	58-231	24-94
Офшорні схеми	130-220	23-40
Тіньовий ринок оренди с/г землі	19-69	8-27
Контрафакт	40-60	11,5-16
“Скрутки”	120-180	20-30
Конвертаційні центри	60-90	15-25
ФОП замість найму	23-58	4-10
Інші схеми		6,3-7,6
Разом	676-1228 (27,04-49,12 млрд дол. США)	179,8-345,6 (7,2-13,8 млрд дол. США)

Серед причин відтоку капіталу з України О. Лебідь та В. Гаркуша виділили такі: непрозорість банківської системи високий рівень корупції, політичні ризики, недосконалість законодавства та судової системи для стягнення проблемної заборгованості тощо.

Зазначимо, що Законом України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” передбачено, що обов’язковому фінансовому моніторингу підлягають фінансові операції, що мають ознаки переказу грошових ресурсів на анонімний (номерний) рахунок за кордон і надходження коштів з анонімного (номерного) рахунку з-за кордону, а також переказ коштів на рахунок, відкритий у фінансовій установі в країні, що зарахована Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон.

Характерно, щодо деяких держав не вживається термін “офшор”, але при цьому вони мають лояльне податкове законодавство, це – Кіпр, Гібралтар, Гонконг, Люксембург, Ліхтенштейн, Уругвай та інші. Також О. Чеберяко вказує на те, що в офіційному переліку КМУ юрисдикцій, які визнані офшорними зонами немає таких країн, як Кіпр, Гонконг та Швейцарія, з якими укладено договори щодо уникнення подвійного оподаткування. Це свідчить про опосередковану участь представників влади в прихованому виведенні капіталу через офшорні зони.

У випадку, коли підприємець в Україні націлений не на “відмивання коштів” чи ухилення від податків, а досягнення ефективності власного бізнесу та легального забезпечення конкурентних переваг, доречним стає використання офшорної юрисдикції або країни з відповідним законодавством. Важливо пам’ятати, що іноземна компанія для імпорту в Україну не повинна перебувати у списку офшорних зон, затвердженому КМУ, щоб не виникало додаткового оподаткування.

Вважають, що найбільш сприятливі країни для податкової оптимізації в Україні це: Велика Британія, Гонконг, Данія, Ірландія, Кіпр, Маврикій, Мальта, Нова Зеландія, ОАЕ, Панама, Сінгапур, США. Таким чином, акумульований в офшорі прибуток можна: реінвестувати в Україну (внесок до статутного фонду, надання процентної позички, придбання активів); вкласти в активи за кордоном; використовувати для оплати праці співробітників (перераховуючи зарплату на анонімні чи іменні картки,

випущені іноземним банком); отримувати кошти через банкомат в Україні та використовувати на особисті потреби.

4.2. Правове регулювання офшорного підприємництва в Україні.

За роки незалежності Україна долучилася до головних міжнародних інституцій (ОЕСР, МВФ, Світовий банк, ФАТФ, Міжнародна податкова асоціація (IFA), Міжнародне бюро податкової документації (IBFD) тощо) та регіональних організацій (передусім у межах ЄС), дотичних до глобальної політики деофшоризації, імплементувала частину ініціатив і рекомендацій у цьому напрямі (Конвенція MLI, План BEPS, договір FATCA, правила CFC щодо діяльності контрольованих іноземних підприємств), уклала 77 угод з іншими країнами про уникнення подвійного оподаткування доходів та майна, а також розпочала модернізацію системи обміну податковою інформацією з використанням єдиних стандартів (правила EOIR за стандартом CRS).

Отже, система інституційного забезпечення державної антиофшорної політики України поступово стає інтегрованою у глобальну інституційну систему і переймає крашу регуляторну практику. В той же час, залишається чимало важливих глобальних та європейських інституцій, котрі не співпрацюють з Україною або недостатньо враховують її інтереси у боротьбі з «відмиванням» капіталу та ухиленням від сплати податків. В цьому контексті нашій державі варто посилювати курс на зміцнення власної економічної і фінансової безпеки, активніше реалізовувати заходи щодо гармонізації і лібералізації валютно-податкового законодавства, напрацювання і просування законопроектів з питань покращення контролю за трансфертним ціноутворенням і діяльністю контрольованих іноземних підприємств, протидії «розмиванню» податкової бази, агресивному плануванню та переміщенню капіталу за кордон.

Зазначимо, що у Верховній Раді України було зареєстровано кілька різних законопроектів, що тією чи іншою мірою регулюють дальність офшорних підприємств, хоча жоден із них не дійшов навіть до першого читання. В числі цих законопроектів слід назвати наступні:

- проект Закону «Про повернення капіталів, що перебувають та зареєстровані в Республіці Кіпр, офшорних зонах та інших юрисдикціях, звільнених від подвійного оподаткування, або тих, що мають пільговий режим оподаткування» – відкликаний 29.08.2019 р.;
- проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про податковий суверенітет України та офшорні компанії» – відкликаний 29.08.2019 р.;
- проект Закону «Про податковий суверенітет України та офшорні компанії» – відкликаний 29.08.2019 р. [63];
- проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку з операцій з офшорними юрисдикціями» – відкликаний 29.08.2019 р.;
- проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо встановлення кримінальної відповідальності для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за підприємницьку діяльність із використанням офшорних зон та визначення підслідності злочину)» – відкликаний 29.08.2019 р.;

- проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони» – відкликаний 29.08.2019 р. [66];
- проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній)» – відкликаний 29.08.2019 р. [67].

Тобто, фактично формування нової парламентської більшості в Україні у 2019 році поклало край всім існуючим напрацюванням в питання деофшоризації вітчизняної економіки, а військове вторгнення росії ще більше ускладнило цей процес.

Питання для самоконтролю та теми доповідей-презентацій:

1. Характеристика податкової системи України. Ставки оподаткування.
2. Основні тенденції розвитку офшорних операцій, здійснюваних юридичними і фізичними особами України.
3. Масштаби втечі капіталу з України в офшорні юрисдикції.
4. Українське анти офшорне законодавство.
5. Виконання умов FATF та боротьба з “відмиванням коштів”.
6. Аналіз переліку офшорних зон, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України.
7. Спроби створення офшорної зони в Україні.
8. Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування.

Тема 5. Особливості реєстрації офшорної компанії та її економіко-правовий статус.

5.1 Організаційно-правові форми офшорних компаній.

5.2 Етапи реєстрації офшорної компанії.

5.3 Структура володіння і управління офшорною компанією.

5.1 Організаційно-правові форми офшорних компаній

Як правило, офшорні компанії реєструються у формі корпорацій з обмеженою відповідальністю. Це означає, що корпорація відповідає за своїми зобов'язаннями тільки власним майном, а на майно засновників боргодавці не можуть претендувати. Найбільш поширені аббревіатури такого роду: Inc., Ltd., LLP, AG, GmbH, BV, NV, SA хоча є і в цьому відношенні рідкісні винятки. Так, на Кайманових островах вимога вказувати на обмежену відповідальність у назві корпорації відсутня.

Офшорні компанії можуть мати різний профіль своєї діяльності. Це — посередництво, роздрібна торгівля, виробництво продукції, надання сервісних послуг, страхування, транспортно-експедиційне обслуговування зовнішньоекономічної діяльності, фінансова сфера і кредитування інших підприємств. У світовій комерційній практиці розповсюдженим є створення дочірніх офшорних фірм, які займаються торговельними операціями з оптової закупівлі необхідної продукції та реалізації товарів.

Надзвичайно поширеними видами офшорних корпорацій є інвестиційні та холдингові компанії. Отримані ними кошти можна вкладати в акції інших компаній або в банки різних країн світу. З метою зменшення оподаткування компаній в країнах з високими податками вони (компанії) набувають статусу дочірніх підприємств холдингової офшорної корпорації, розташованої в офшорному регіоні. В такому разі податки зменшуються на величину дивідендів, виплачуваних холдинговій компанії. Інвестиційні та холдингові офшорні компанії дають змогу уникнути податків на

передання спадщини і збільшення капіталу, знизити податки на прибуток від надання транспортних та професіональних послуг (консультаційних, володіння патентами, ліцензіями та ін.).

Існують такі види офшорних компаній:

- міжнародна ділова компанія (International Business Company, IBC);
- звільнена компанія (Exempted Company);
- умовно-пільгова компанія, або компанія зі спеціальним статусом (Qualified Company);
- нерезидентна компанія (Non Resident Company).

Зокрема, за ознакою назви або організаційного типу, офшорні компанії можна поділити на:

- Limited Liability Company чи Limited Liability Partnership (Society a Responsibility Limite) – компанія з обмеженою відповідальністю, яка не має права випускати свої акції для всіх бажаючих їх придбати. Зазвичай, прибуток таких компаній розподіляється серед партнерів пропорційно їх вкладенням, які підлягають оподаткуванню в країні їхнього проживання;
- Limited partnership – змішане або командитне товариство, в якому повну відповідальність за боргами несуть не всі учасники компанії, а тільки окремі особи;
- Limited Duration Company – компанія з обмеженим строком існування;
- Sociedad Anonimav – акціонерне товариство.

Залежно від організаційно-правових форм юридичних осіб офшорні компанії можна поділити на:

- офшорні компанії закритого типу у вигляді товариств з обмеженою відповідальністю. Коло власників таких компаній зазвичай обмежене, а корпоративні відчужуються в першу чергу іншим учасникам товариства;
- офшорні компанії відкритого типу – акціонерних товариств, власниками та акціонерами яких може бути необмежене коло осіб;
- офшорні компанії з необмеженою відповідальністю

Розглянемо ці організаційно-правові форми, орієнтуючись на американську правову систему.

1. Індивідуальні підприємства (приватні підприємства). Індивідуальне приватне підприємство на відміну від індивідуального підприємця є юридичною особою, реєструється і заноситься в Комерційний реєстр компаній, має власний капітал і назву.

У податкових цілях прибутки цих підприємств ототожнюються з прибутками єдиного власника фірми і обкладаються індивідуальним прибутковим податком у складі сукупних прибутків власника компанії.

Відповідно такі прибутки включаються в загальну податкову декларацію власника фірми. Через такі особливості оподаткування, індивідуальні підприємства в цілях оподаткування отримуваних прибутків прирівнюються до фізичних осіб і безпосередньо ототожнюються в податкових цілях зі своїми власниками. Власник індивідуального підприємства несе повну відповідальність по зобов'язаннях своєї фірми, у тому числі повну податкову відповідальність.

2. Товариства/партнерства розрізняються в країнах континентальної правової моделі, і в державах англосакського права. Товариства, створені в країнах загального (англосакського права) не є юридичною особою і не мають самостійної правоздатності.

У країнах континентальної правової системи товариства визнаються юридичною особою і підлягають реєстрації.

Згідно з американським законодавством товариство представляє з себе асоціацію двох або більш за персон з метою спільного ведення комерційної діяльності, спрямованої на отримання прибутку. Товариством може бути будь-яка некорпоративна форма організації бізнесу, як: синдикат, робоча група, пул, спільне підприємство і тому подібне. Капітал товариства формується з внесків партнерів, а доходи розподіляються відповідно до долі в товаристві, залежать тільки від розмірів первинного паю в підприємстві.

Товариства як і індивідуальні підприємства не створюють окремої одиниці оподаткування бізнесу. Прибутки товариства ототожнюються з точки зору оподаткування з прибутками партнерів і обкладаються відповідними прибутковими податками у складі сукупного доходу партнерів.

Звітність в товариствах ведеться для того, щоб фіксувати результати угод компанії, а також угоди між товариством і його партнерами на предмет розподілу прибутків.

Власником долі в товаристві (тобто партнерами) може бути як фізична особа або некорпоративна бізнес-одиниця, так і корпорація.

Існує дві основні форми товариств: (загальне) повне товариство і товариство з обмеженою відповідальністю.

Повне товариство – асоціація двох або більш фізичних осіб з необмеженою відповідальністю перед своїми кредиторами.

Обмежене товариство відрізняється від повного товариства тим, що принаймні один з партнерів повністю відповідає за боргами і зобов'язаннями компанії, в той час як відповідальність іншого партнера (партнерів) обмежується сумою паю в компанії.

Низка країн допускає і створення т.з. ординарного товариства – закритої форми асоціації, що створюється, як правило, для вирішення специфічних і короткочасних завдань. Така форма товариства не реєструється і не вноситься до Комерційного Регістра, не має власного найменування. Засновується на основі контракту про спільну діяльність і спільної відповідальності партнерів.

3. Корпорація – одна з форм організації бізнесу, що створюється для ведення комерційної діяльності, отримання і розподілу прибутків серед своїх інвесторів.

При організації корпорації створюється окрема юридична особа, відособлена структурна одиниця бізнесу з власним балансом.

Корпорація є суб'єктом особливого, одній їй властивого прибуткового податку – податку на прибуток корпорацій. За американським Кодексом Внутрішніх Прибутків “корпорація” включає асоціації, акціонерні товариства і страхові компанії. Корпорація має бути зареєстрована (інкорпорована) відповідно до діючого в країні її реєстрації законодавством.

Корпорація повинна, як правило, мати достатнє велике число акціонерів, і її власний капітал, що складається з часток участі акціонерів, формується на основі емісії цінних паперів – титулів власності.

Законодавства низки країн визнають і малі корпорації. Малі корпорації, будучи повноправними юридичними особами, проте, платять прибуткові податки в США за принципом партнерств.

Корпорація повинна мати власну оригінальну назву, її капітал ділиться на акції, і її відповідальність покривається виключно власними активами компанії.

Корпорація – єдина з форм організації бізнесу, що має самостійний податковий статус. За своїми податковими зобов'язаннями корпорація також відповідає тільки у рамках власних активів. Ніякі податкові претензії, пред'явлені до корпорації, не можуть бути перекладені на її акціонерів.

Гібридні форми підприємництва.

Обмежена партнерська корпорація – відносно рідко зустрічається. Об'єднує характеристики як корпорації, так і обмеженого партнерства. Обмежена партнерська корпорація за швейцарським законодавством є окремим суб'єктом права, але залишається при цьому суб'єктом індивідуального прибуткового податку.

Компанія з обмеженою відповідальністю – асоціація, що об'єднує двох або більш фізичних осіб або компаній – юридичних осіб з власним найменуванням і фіксованим капіталом.

З точки зору оподаткування компанії з обмеженою відповідальністю цього типу є суб'єктами індивідуального прибуткового оподаткування.

Таким чином жодна з гібридних форм не є окремим суб'єктом оподаткування, хоча фізичні або юридичні особи, що утворюють ці гібридні форми, можуть такими являтися.

Отже, окремим суб'єктом оподаткування є тільки корпорація. Інші форми суб'єктів підприємницької діяльності: товариства, індивідуальні підприємства, платники-фізичні особи сплачують прибутковий податок.

5.1 Процес та етапи реєстрації офшорної компанії.

Щоб використовувати офшори в своїй роботі спочатку треба чітко визначитися для яких цілей вони будуть використовуватися.

Можливі варіанти:

- 1) переводити і зберігати особисті гроші (приховувати від податкової служби своєї країни)
- 2) за допомогою офшорів уникати оподаткування при здійсненні розрахунків між організаціями
- 3) користуватися можливістю отримання статусу резидента при відкриття фірми в офшорі
- 4) і так далі

Для заснування офшорної компанії необхідно мати:

- 1) документ про статут підприємства (так званий “Меморандум про асоціацію”, в якому відображають мету створення, сферу діяльності, розмір статутного капіталу, дані про засновників та ін.);
- 2) засновницький договір (або “Стаття асоціації”), в якому визначають взаємовідносини між її засновниками, управлінським персоналом і засновниками.

На підставі цих документів офшорній компанії видають сертифікат про інкорпорацію (реєстраційне свідоцтво), яке надає їй право розпочати діяльність. В різних країнах кількість власників таких компаній неоднакова. З метою конфіденційності до засновницьких документів вносять імена повірених (номінальних власників). Для цього часто використовують номінальних директорів, які виконують розпорядження реальних власників.

Першим етапом буде вибір організації, яка спеціалізується на реєстрації офшорів. Як правило такі компанії надають широкий спектр послуг, а саме реєстраційні та постреєстраційні. До реєстраційних послуг входить: підготовка всіх необхідних документів, надання номінального директора, секретаря, створення рахунку в банку. До пост реєстраційних послуг входить допомога у вирішенні всіх організаційних питань протягом 1 року.

Після того, як компанія детально ознайомить із всіма необхідними умовами, клієнту потрібно буде надати пакет документів, необхідних для реєстрації підприємства на території певної офшорної зони, як правило це :

- відомості про засновника (засновників) та директор компанії: ПІБ, дата і місце народження, місце прописки, копія закордонний паспорт;
- якщо засновники – юридичні особи, то будуть потрібні статутні документи компанії і рішення про створення дочірньої структури / представництва;
- найменування створюваної компанії.

Всі пред'явлені документи повинні бути завірені нотаріально та перекладені мовою держави, в якій відбудеться реєстрація.

Варто зазначити, що країни вимагають присутності нерезидентів під час створення рахунку в банку. Проте часто зустрічається явище, коли відкривають рахунки в банках країн Прибалтики, в яких немає такої умови. Термін реєстрації офшорної компанії – від двох тижнів до місяця (залежно від контрагента). Альтернативою може бути придбання вже готової офшорної компанії, що забере лише два-чотири дні. Від клієнта не вимагають особистої присутності, лише копію паспорта та подання заявки в режимі on-line.

Другим етапом буде вибір офшорної зони.

Вибір юрисдикції, у першу чергу залежить від цілей бізнесу. Існує умовна класифікація офшорних компаній.

У перший клас офшорів входять такі країни як Гонконг, острів Гернсі, острів Джерсі, Дублін, острів Мен, Люксембург, Швейцарія та Сінгапур. У цих юрисдикціях діє складне законодавство, серйозний державний контроль та досить суворі обмеження на ведення бізнесу. У них визнаються тільки податкові пільги для нерезидентів.

До другого класу офшорів відносяться менш зарегульовані країни, такі як: Андорра, Барбадос, Бахрейн, Гібралтар, Мальта, Монако, колишні та теперішні англійські колоніальні і напівколоніальні володіння і тому подібні юрисдикції, в яких можливості для оптимізації оподаткування набагато вище і які надають набагато ширші можливості для захисту капіталу.

До третього класу офшорів відносяться інші офшорні юрисдикції, де може бути відсутнім оподаткування, банківський і валютний контроль, вимоги до корпоративної звітності, та й взагалі всі формальності вкрай спрощені. Наприклад: Аруба, Беліз, Коста-Ріка, Ліхтенштейн, Маршаллові острови і Антільські острови, Панама, Сейшельські острови та інші, як правило, невеликі країни.

Також більшістю бізнесменів використовується класифікація, в основу якої покладено принцип профілю. Для більш точної характеристики цієї класифікації можна запропонувати англійський термін “activity based classication”. Така систематизація називають галузевою, яка містить у основі розподіл країн на такі класифікаційні групи – юрисдикції.

I. Сприятливі з точки зору юридичних аспектів резидентства. Ця група країн надає фізичним особам можливість подвійного громадянства, пільги у разі придбання нерухомості або реєстрації організацій. При цьому рівень оподаткування може бути і не найнижчим. Набагато більш важливими є економічна і політична стабільність, наближеність до центру постійного проживання, географічні та кліматичні фактори. До таких країн можна віднести Кіпр, Ізраїль, Чехію, Угорщину, Іспанію.

II. Сприятливі для виробничих компаній. У цю групу входять країни, які надають податкові пільги компаніям виробничого профілю. Крім того, враховуються географічні чинники, такі як близькість до основних ресурсних баз, близькість до

основних транспортних розв'язок і товаропотоків для транспортних компаній, наявність кваліфікованої робочої сили і вартість найманої праці для операційних компаній та ін. Такими країнами можуть бути Угорщина, Аргентина, Ірландія, Канада, Пуерто-Ріко та ін.

III. Найбільш сприятливі з точки зору оподаткування фізичних осіб. До таких зазвичай відносять країни з відносно низьким рівнем прибуткових податків з фізичних осіб (менше 15%), невеликою кількістю або повною відсутністю угод про надання інформації податковим органам, кримінальній поліції та іншим аналогічним органам. До таких країн прийнято відносити Андорру, Латвію, Монако, острови Мен, Гернси і Джерсі, меншою мірою Коста-Ріку, а також курортні місця Карибського басейну.

IV. Зручні для торгово-закупівельних компаній. Як правило, крім податкових чинників враховуються близькість до світових фінансових центрів, популярність як туристичних, курортних, економічних, а не тільки фінансових центрів, кількість податкових угод з іншими країнами. Також береться до уваги залучення у загальносвітові товарні та транспортні потоки, наявність вільних економічних зон відповідного профілю. Такими країнами є Гібралтар, Гонконг, Сінгапур, Кіпр, Швейцарія, острів Мен, деякі регіони Китаю, а також Багамські, Бермудські, Кайманові острови та ін.

VII. Зручні для ліцензійних компаній: Австрія, Нідерланди, Швейцарія та деякі інші країни, які приділяють підвищену увагу ліцензійної діяльності компаній, торгівлі об'єктами інтелектуальної власності.

VIII. Юрисдикції з режимом, сприятливим для трастових компаній. Як правило, це країни англосаксонської правової системи, де досить широко поширені трасти. Ряд країн має яскраво виражену "трастову" спеціалізацію: острови Гернси і Джерсі, Гібралтар, острів Мен.

IX. Сприятливі для резиденції страхових компаній (наприклад, Сейшели).

X. Юрисдикції, що позиціонуються на ринку аутсорсингу послуг в інформаційних технологіях (наприклад, Мадейра).

Реєстрація офшорної компанії.

Реєстрація офшорної компанії відбувається приблизно так. Бізнесмен дає кілька варіантів назви майбутньої компанії, і від його імені починає діяти місцевий Реєстраційний Агент. Оскільки майбутній власник є нерезидентом в тій юрисдикції, де реєструє компанію, то змушений спілкуватися з урядовими органами через місцевого агента, який надає свою юридичну адресу. Для такої діяльності, як правило, агенти повинні отримати спеціальну ліцензію. Мова йде про професійних агентів, які мають на свою діяльність обов'язкову професійну страховку (bonded agent). Однак агентами в деяких юрисдикціях можуть бути і фізичні особи – резиденти тих країн без всяких страховок.

Спочатку здійснюється перевірка назви на збіги, потім, якщо все гаразд, то відбувається реєстрація Статуту і Установчого Договору (Memorandum and Article of Association), які підписує знову ж Агент. Далі Агент проводить призначення бізнесмена першим директором і підписує папір, з якої ясно, що він не претендує на власність компанії і виступає тільки як агент.

5.3. Структура володіння і управління офшорною компанією

Стандартний механізм структуризації офшорної компанії такий. При реєстрації компанії її акціонерами стають номінальні власники (зазвичай не менше двох), при цьому оформлюють документи, що гарантують інтереси фактичного власника фірми.

Готують документи про проведення загальних зборів; на зборах обирають директора компанії (це також може бути номінальна особа). Найчастіше сам власник є директором компанії.

Номінальним сервісом вважається надання послуг директора чи акціонера, а в деяких випадках – секретаря компанії. Номінали не є реальними власниками, співробітниками й мають, як правило, обмежені повноваження або вони взагалі відсутні. Використання номінального сервісу не є обов'язковим, однак існують юрисдикції або ваші конкретні завдання з бізнесу, коли є вимоги до резидентності директора компанії. У такому разі без допомоги номінального сервісу не обійтись.

Здебільшого бенефіціари компанії використовують цю послугу для збереження своєї конфіденційності.

Необхідно також узяти до уваги сучасну тенденцію розвитку нерезидентного бізнесу: світ прагне прозорості. Почалася ера “transparency”. Відповідно, чим прозоріша структура вашої компанії, тим менше номіналів, більше шансів відкрити для неї рахунок. Крім того, автоматичний обмін податковою інформацією між країнами рано чи пізно зробить таку послугу непотрібною.

Що ж трапиться у разі смерті номінального директора чи акціонера?

У таких випадках вирішення проблем є досить прагматичним – заміна номінального акціонера та директора новими. У разі з акціонером – оформляється за допомогою передачі акцій.

Для власника міжнародного бізнесу ця процедура відбувається безкоштовно, тобто реєстратор компанії в цій ситуації здійснює заміну за свої кошти

У ситуації, коли власник компанії з якихось причин не зацікавлений у тому, щоб бути одночасно директором своєї офшорної компанії, то на нього оформляють генеральне доручення на право здійснення угод від імені компанії (право підпису). Власник компанії одержує право користуватися банківським рахунком корпоративного типу, відкритим в іноземному банку. Він має право також робити будь-які юридичні дії від імені компанії. Власник компанії може бути і менеджером офшорної компанії.

В офшорній компанії функції директора в багатьох випадках формально виконує номінальний директор. Послуги номінальних директорів зазвичай забезпечує секретарська компанія. Відповідно до прийнятої в офшорному бізнесі практики, номінальний директор бере на себе зобов'язання не робити будь-яких дій без відповідного погодження із власником офшорної компанії. Таким чином, номінальний директор функціонує пасивно, тобто строго відповідно до інструкцій власника компанії, або взагалі утримується від яких-небудь дій.

Що таке Декларація про довірчий характер власності?

Такий документ, як Declaration of Trust (Декларація про довірчий характер власності), є юридичною підставою того, що номінальний акціонер тримає акції на користь бенефіціара компанії та не має права ними розпоряджатися.

Як контролювати компанію у разі використання номінального сервісу?

Більшість боїться того, що при використанні номінального сервісу можна втратити контроль над компанією. Однак перейматися цим не варто.

Номінальний директор підписує генеральну довіреність, її видають на власника компанії, а також видається Декларація про довірчий характер власності, яка наділяє власника компанії всіма правами, що залежать від володіння акцій. Ці документи є основними інструментами контролю над компанією. Бенефіціар компанії призначає себе (або свою довірену особу) розпорядником рахунку в банку. Рахунок завжди відкривається на конкретний бізнес і конкретного розпорядника рахунком, інша людина

не зможе одержати інформацію про рахунок вашої компанії. Номінальні співробітники не знають, де відкрито у вас рахунок. Тому керування грошовими потоками здійснюється, як правило, кінцевим бенефіціаром.

Також у деяких випадках номінальний директор підписує й відмовний лист без певної дати, у якому просить про відставку з поста директора. У комплект документів на компанію звичайно включені форми з переоформлення акцій (права власності).

Хто такий бенефіціар компанії?

Відповідь дуже проста: це – фізична особа, кінцевий власник компанії, на користь якого працює компанія й увесь нерозподілений прибуток компанії зараховується саме їй.

Кому доступна інформація про бенефіціарів компанії?

Якщо юрисдикція реєстрації компанії має публічні реєстри бенефіціарних власників, то ця інформація буде доступна для всіх, хто хоче нею скористатися. Якщо ж реєстри закриті, то про власника компанії будуть знати:

реєстраційний агент у країні реєстрації компанії;

банк, у якому відкрито рахунок для компанії.

Стаття 30 (1) четвертої Директиви ЄС по боротьбі з відмиванням грошей (4AMLD) вимагає від усіх держав-членів ЄС включити до національного законодавства положення, що вимагають від юридичних осіб одержувати й зберігати адекватну, точну й актуальну інформацію про своїх бенефіціарних власників у своєму власному внутрішньому реєстрі бенефіціарних власників. Стаття 30 (3) 4AMLD вимагає, щоб подана вище інформація зберігалася в центральному реєстрі кожної держави-учасника ЄС.

У зв'язку з цим усі країни ЄС відкриють інформацію про бенефіціарів у своїх реєстрах. Найпершою створила відкритий реєстр бенефіціарів Велика Британія ще в 2016 році. Поступово до неї приєдналися Ірландія, Латвія, Чехія, Словаччина, Естонія та інші країни.

У певних країнах (Ірландії, Гібралтарі ін.) діє офшорне законодавство, що дозволяє реєструвати компанії міжнародного бізнесу без права діяльності у країні реєстрації, і звільняти на цій підставі від податків та звітності.

У цих компаніях вся документація, згідно законодавства країни, ведеться секретарської юридичної фірмою. Така фірма реєструє офшорну компанію і згодом буде вносити за неї щорічні мита за проведення реєстрації та звільнення від податків, а також надавати інші секретарські послуги.

Секретарські послуги – це комплекс адміністративних послуг, що включає надання юридичної адреси, організацію формальної реєстрації офісу, зберігання статутних документів, необхідних для пред'явлення місцевій владі, прийом і відправлення кореспонденції, формування та складання податкових декларацій та щорічного звіту, а також послуги юриста, який в разі потреби представляє інтереси власників офшорної компанії в місцевих владних органах, інформує власників про поточні зміни в законодавстві, порядок звітності та ін.

В багатьох країнах, для відкриття рахунку в банку потрібно апостилювати свідоцтво про реєстрацію. Апостилювати документи – це державне завірення документів після їх нотаріального засвідчення. По суті, апостиль – це довідка державної установи країни реєстрації компанії, наприклад, державного секретаря штату, що додатково підтверджує легальність документів реєстрації компанії.

Щорічне продовження компанії – це, як правило, такі позиції: сплата державного мита, юридичної адреси на рік, реєстраційного збору, номінального сервісу (якщо є, але

з кожним роком він стає усе менш актуальним), випуск доручення на розпорядника шляхом проставлення апостиля, місцевий агент, а в деяких випадках і подача звітності до торговельного реєстру. Підготовка й подання звітності до податкової завжди оплачується окремо й залежить від кількості транзакцій у звітному періоді, тобто залежить від часу, який бухгалтер/аудитор витратить на підготовку звіту.

Якщо ви вчасно не оплатили щорічне продовження компанії, деякі юрисдикції застосовують систему штрафів до бюджету.

Чи можна купити готову компанію з рахунком?

Теоретично так, однак цього не варто робити з кількох причин:

- кожний рахунок відкривається під конкретну людину – розпорядника рахунком і під конкретний бізнес (зі своїми контрагентами, призначенням платежів, географією бізнесу тощо), що проходить процедуру перевірки в банку. Таким чином, задля того щоб стати розпорядником рахунку й мати доступ, необхідно пройти цю процедуру із самого початку, інакше кажучи – відкрити рахунок заново, тому таке рішення не заощадить час, а може й затягнути процес;
- якщо не проходити процедуру зміни розпорядника, то доступ до рахунку будуть мати треті особи (фактично той, на кого рахунок був відкритий спочатку). Але рано чи пізно банк зрозуміє, що розпорядник рахунку помінявся й діяльність компанії – теж. Рахунок заблокують і заново почнеться процедура відкриття рахунку. Гарантій, що рахунок відкриють, – немає.

Що таке Апостиль і навіщо він потрібний?

Апостиль – це універсальна міжнародна форма завірення документів (міжнародне нотаріальне завірення – простими словами), яка визнається одночасно у всіх країнах – учасниках Гаазької конвенції, яка була підписана в 1961 році. Список країн-учасниць, що підписали Гаазьку конвенцію про Апостиль, нескладно знайти в Інтернеті.

Чи можна зберегти назву компанії, перейшовши в іншу юрисдикцію?

Так, це можна зробити двома способами.

Якщо компанія офшорна, то в деяких юрисдикціях законодавством встановлена офіційна процедура зміни “прописки” компанії, яка називається “редоміциляція”. Цей інструмент дає змогу міняти “місце проживання” компанії. Але тільки в тих країнах, де це, відповідно, дозволено законодавством. Цей спосіб надзвичайно витратний та довгий, тому не користується особливим попитом. Він може бути цікавий тим, у кого на компанії оформлені більші активи (нерухомість, яхти тощо).

Другий спосіб банально простий: можна просто зареєструвати компанію в іншій обраній юрисдикції та взяти ту саму назву. Однак є ризик, що назва вже може бути використана.

Чи необхідна особиста присутність при реєстрації компанії?

При реєстрації класичних офшорних компаній особиста присутність не потрібна. При реєстрації офшорних компаній це питання треба уточнювати конкретно в юриста-консультанта. Так, коли йдеться, скажімо, про європейські компанії, то виїзд у країну реєстрації компанії в деяких випадках необхідний для внесення статутного капіталу або ж відкриття рахунку.

Що таке “shelfcompany”?

“Shelf company” є вже зареєстрованою раніше компанію. Це компанія, якою ніхто не користувався. Використання такої компанії скорочує час очікування до одного – двох днів (з моменту замовлення до моменту одержання документів по компанії). При реєстрації компанії під замовлення досить багато часу витрачається на завірення

документів шляхом апостилю (п'ять-сім робочих днів), кур'єрську доставку документів в Україну (від двох до семи робочих днів).

Навіщо купувати вже готову компанію?

Причини для цього можуть бути найрізноманітніші, однак переважно це такі: мінімальні строки переоформлення (така компанія може бути переоформлена на нового власника всього за кілька годин, а реєстрація такої самої з нуля триватиме більше двох тижнів, усе залежить від країни реєстрації);

можливість придбання “вінтажної” компанії, що може додати солідності бізнесу або сприятиме вирішенню складних бізнес-завдань.

“Вінтажною” вважається компанія, зареєстрована кілька років тому, якою не послуговувалися, але вона перебуває в гарному стані (сплата податків до бюджету, подання звітності тощо).

Питання для самоконтролю та теми доповідей–презентацій:

1. Організаційно-правові форми офшорних компаній.
2. Структура володіння і управління офшорною компанією.
3. Порядок реєстрації офшорної компанії.
4. Вибір офшорної юрисдикції для реєстрації компанії.
5. Роль секретарських контор.
6. Переваги та недоліки “готових” компаній.
7. Номінальний сервіс. Інститут номінальних директорів та акціонерів.
8. Проблеми легальності документів. Апостиль.

Тема 6. Офшорний банківський бізнес.

- 6.1 Операції офшорних банків та мета їх створення.
- 6.2 Класифікація і категорії офшорних банків.
- 6.3 Переваги та недоліки офшорного банкінгу.

6.1 Операції офшорних банків та мета їх створення.

Крім вибору офшорної юрисдикції підприємству необхідно також визначитись із офшорним банком, за допомогою якого обслуговуватиметься офшорна фірма. Офшорний банк – це легальна бізнес-одиниця, яку створюють для оптимізації податкового навантаження, доступу до світових фінансових ринків та здешевлення обслуговування операцій. На сьогоднішній день в світі активно розвиваються близько тридцяти міжнародних офшорних фінансових центрів, зокрема Кіпр, Мальта, Малайзія, Британські та Кайманові острови.

Міжнародний валютний фонд визначає офшорний банк, як транскордонного фінансового посередника, який знаходиться в офшорних фінансових центрах, та надає банківські послуги нерезидентам.

В.А. Вергун визначає офшорний банк, як банк, зареєстрований в одній з офшорних зон (зазвичай в малих острівних держав).

О. М. Мозговий розглядає офшорний банківський центр, як фінансовий центр, де можна проводити операції, що не підпадають під національне регулювання і не вважаються складовою економіки.

У світі є близько десятка великих офшорних банківських центрів. Серед них Кіпр, Кайманові о-ви, о. Мен, Багами, Панама. Умови для відкриття офшорних банків у банківських юрисдикціях неоднакові. У свій час найбільші офшорні банківські центри

розпочали свою діяльність як надзвичайно ліберальні і максимально доступні юрисдикції, а відкрити банк за кордоном не було проблемою. Однак із розвитком офшорного бізнесу ці райони набули статусу банківських центрів світового класу й у зв'язку із цим у даних юрисдикціях почав запроваджуватися жорсткіший режим контролю за банківською діяльністю, близький до світових стандартів.

Головними чинниками застосування офшорних схем та банківських операцій є: політичні ризики, недовіра до правлячої влади, недоліки національної фінансової системи, слабкий розвиток податкового та валютного регулювання в країні, неточності у формулюваннях валютного законодавства; високе оподаткування; відмінності в підходах до розуміння ролі офшорних зон; слабка захищеність кордонів держави, що сприяє зростанню ввезення контрабанди та цінних паперів; загальний високий рівень криміналізації господарської діяльності та корупції в країні; високий рівень ефективності легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом або шляхом операцій з зовнішньоекономічної діяльності для офіційного управління ними або передачі в спадщину (за допомогою, наприклад, офшорних трастів); слабкий рівень розвитку приватного підприємництва.

Очевидно, що для обслуговування офшорної компанії потрібні банки. Більшість банків ліцензованих у межах неофшорних юрисдикцій відмовляють офшорним компаніям у відкритті рахунків через недовіру і підозру у відмиванні коштів з боку останніх. Тому, зазвичай, офшорні компанії обслуговують офшорні банки. Разом з тим, провідні європейські банки розміщують у “податкових гаванях” (офшорних зонах) близько 20 млрд євро щорічно, що еквівалентно 14 % їх загального прибутку.

У таблиці 3 наведено сферу використання та характеристику офшорних банківських рахунків.

Таблиця 3. Можливості використання офшорних банківських рахунків.

Сфера використання	Характеристика
Інвестиційний рахунок	Завдяки інвестиційними рахунками клієнти отримують можливість примножувати свої активи не на кілька відсотків, а на набагато більш вагомій сумі. Інвестиційний рахунок може управлятися безпосередньо клієнтів і використовуватися для торгівлі на біржі, для покупки акцій. Також інвестиційними офшорними рахунками можуть управляти спеціально найняті менеджери, посередники, брокери та ін.
Ощадний (накопичувальний) рахунок	Депозитний рахунок дозволяє накопичувати вільні гроші і отримувати за них відсотки. В іноземних банках відсоткова ставка може бути вище, ніж в рідній країні. Деякі банки пропонують як термінові, так і безстрокові депозити. Є пропозиції, коли відсоток нараховується навіть для активного рахунку.
Мерчант-рахунок	Вид корпоративного рахунку, який дозволяє приймати платежі онлайн. Найчастіше мова йде про прийом пластикових карт в режимі онлайн. Вимагає більше перевірок і опису бізнесу.
Розрахунковий (операційний)	Цей вид рахунків використовується для прийому оплати від клієнтів, отримання зарплати, для витрат на повсякденні потреби і для оплати бізнес-витрат. Для цих рахунків частіше за все не існує обмежень по вхідних і вихідних платежів, за їх розміром.

Відкриття рахунку в одному з офшорних банків сьогодні є затребуваним в силу багатьох переваг. Зокрема, власник рахунку може розраховувати на:

- широкий перелік податкових пільг;

- відсутність обмежень валютного контролю та банківського регулювання на місцевому рівні;
- невисокі витрати на банківські послуги;
- гарантія конфіденційності;

Таким чином, офшорний банк – це банківська установа, зареєстрована в одній юрисдикції, але надає послуги громадянам інших країн або представникам інших юрисдикцій. Найчастіше такі банки знаходяться на території держав, які навіть за запитом судових органів не надаватимуть інформацію про власника і стан рахунку, якщо податкові угоди з країною проживання клієнта не укладені. Класичними прийнято вважати офшорні банки, зареєстровані в країнах, де можна відкрити офшорну компанію і вести діяльність у сфері міжнародного бізнесу, істотно знизивши податковий тиск.

Мотивами заснування офшорних банків вважаються:

- мінімальне державне регулювання офшорних зон, а відповідно відсутність контролю за фінансовими потоками та зменшення кількості необхідних адміністративних процедур. Незначними є також засновницькі і управлінські витрати, а у кредитній політиці не треба підлаштовуватися під облікову ставку центрального банку, відсутні вимоги до чітко визначених рівнів певних норм і лімітів банківської практики, зокрема рівня ліквідності та норми резервування.

- незначне податкове навантаження внаслідок податкових пільг в країнах, де було зареєстровано банк, так сплачується лише разовий реєстраційний та щорічний ліцензійний збір. Також, офшорні банки звільняються від певних норм місцевого податкового законодавства, зокрема й від податків на джерела прибутку. Згідно з найбільш консервативними оцінками, бюджети всіх країн світу позбавляються щороку не менше 3 трлн. дол. США, які приховують в офшорах;

- високий рівень анонімності операцій офшорних банків та їх клієнтської бази, і загалом секретність банківської діяльності, що дозволяє створити умови для відмивання нелегальної прибутку. У сучасних умовах для приховання відмивання грошей та знеособлення власника активів використовують не один офшор, а ланцюжок офшорів, у числі яких є обов'язково територія, де реєструють компанії з номінальними директорами та власниками, а реальні власники не фігурують у жодному з документів. Саме використання таких схем дає змогу приховувати або ж відмивати нелегальні отримані гроші, а великому бізнесу приховувати свої реальні доходи та економити на податках;

- доступ до інтернаціональної мережі банківських рахунків, зокрема й до міжнародних кредитних і депозитних рахунків. Так, офшорні банки беруть участь у міжнародному перерозподілі капіталів, що дозволяє їм розпорошувати вклади клієнтів за кордоном в декількох більш сприятливих умовах, при зменшеному податковому та нормативно–правовому навантаженні, що, як наслідок, сприяє захисту вкладів від знецінення чи інших ризиків, а відповідно вказує на більш професійне поводження з активами клієнтів;

- політична та економічна стабільність умов діяльності. Так, офшорні зони характеризуються зростанням зайнятості та рівня доходів місцевого населення в результаті інтеграції іноземних банків, а відповідно вважаються більш стійкими до криз та загалом несприятливих економічних ситуацій. До того ж, в офшорних банків налагоджена співпраця з фінансовими структурами розвинених країн, що дозволяє їм стабілізувати свою діяльність, а також надає можливість доступу до додаткових фінансових ресурсів

Власниками офшорних банків завжди є іноземні для конкретної юрисдикції громадяни та юридичні особи. У деяких юрисдикціях офшорним банком можуть вважати резидентний банк, який виконує офшорні операції. Засновниками офшорних банків зазвичай виступають провідні банки та транснаціональні корпорації, які ще наприкінці минулого століття створили підрозділи, що отримали назву private banking. Найбільшими банками в секторі послуг private banking називають швейцарські UBS, Credit Suisse й американський Goldman Sachs. Напевно, сьогодні не можна знайти жодного транснаціонального банку, який би не працював з офшорними клієнтами або не забезпечував би своїх клієнтів офшорними послугами. Так, у доповіді Tax Justice Network (TJN) зазначається, що за участю топ-50 банків, в офшорах розміщено близько 12 трлн дол. США, тобто приблизно половину всіх офшорних грошових коштів.

Конгломерати дрібних і середніх фірм, що організаційно пов'язані, також проводять активну роботу в створенні офшорних банків для обслуговування своїх міжфірмових розрахунків. І нарешті, окремі заможні фізичні особи з певних причин, не довіряючи кошти в трастове управління стороннім особам, убачають сенс у створенні особистого або сімейного офшорного банку. Таким чином, на офшори, за деякими оцінками, припадає 14-17% транскордонних фінансових активів та зобов'язань банків світу. Відповідно, за рахунок фінансової діяльності офшорні юрисдикції стоять поряд із розвиненими країнами за рівнем ВВП, при цьому майже нічого не виробляючи в реальному секторі економіки.

Що ж до операцій офшорних банків, то такі установи створені для ведення банківських рахунків для вкладників із країн з високими податками та жорстким валютним контролем, а також здійснення операцій на ринку євровалют. Офшорні банківські центри дають можливість вільно та швидко переміщувати капітал по всьому світу завдяки відсутності потреби у наданні інформації про фінансові операції, а також мінімізують втрати при переміщенні капіталу, так капітал може бути переміщений повністю, без втрат у вигляді податків при проведенні через інші країни. Відповідно офшорний банк необхідний, переважно, для оптимізації розрахунків і для перерозподілу фінансів у середині групи шляхом видачі кредитів. Загалом ж клієнтам офшорних банків надається широкий спектр послуг, що виходить далеко за рамки власне банківського обслуговування, й охоплює також консалтингові сервіси з питань податкового законодавства, оптимізації податкових витрат, заснування офшорного бізнесу, забезпечення зовнішньоторговельних операцій материнської компанії і афілійованих фінансових та комерційних структур тощо.

Водночас, для бізнесменів і фізичних осіб, які відчувають гострий брак інвестиційного капіталу у себе на батьківщині, офшорні банки пропонують широкий вибір джерел фінансування, а відтак, забезпечують ефективну диверсифікацію інвестиційних портфелів своїх клієнтів, надійний захист їх активів й виведення останніх з країн реєстрації.

Клієнтами таких банків виступають банки, транснаціональні корпорації, середні й дрібні фірми та фізичні особи, що усвідомили доцільність використання офшорних банківських послуг. Серед клієнтів є, звичайно, і численні офшорні фірми інших, крім банківської, спеціалізацій. Різні групи цієї клієнтури отримують свої вигоди від використання послуг офшорних банків.

У роздрібному міжнародному бізнесі найбільш прибутковим для банків є обслуговування багатих та великих груп клієнтів, що дає банкам можливість управляти їх активами на суму від 1 млн. доларів і більше. За оцінками провідних економістів світу, за своє порівняно недовге існування (20–25 років) цей вид обслуговування складає 34,4

млрд. євро і прогнозується його подальше зростання. Більше 60% таких операцій припадає на такі частини світу як Північна Америка та Європа.

Згідно із звітом Міжнародної дослідницької організації TJN, яка займається незалежними розслідуваннями у сфері ухилень від сплати податків, на банківських рахунках офшорних юрисдикцій перебуває від 21 до 32 трлн дол. США (станом на 2011 рік) – і це без урахування таких нефінансових активів, як яхти, нерухому майно, численні предмети розкоші та твори мистецтва. Ці суми відповідають принаймні десятій частині всього обсягу світового багатства, яке швейцарський банк Credit Suisse оцінив в 231 трлн дол. США. Навіть мінімальна оцінка в 21 трлн дол. США еквівалентна сумарному ВВП США і Японії.

Цілком ймовірно, що в оцінки грошових коштів в офшорах включають лише суми, які надходять на банківські рахунки капіталів, але при цьому не враховують доходи, які отримують власники офшорних рахунків у вигляді процентів або інших доходів, що значно збільшило б остаточні показники, і лише ще раз підтвердило дедалі зростаючу офшоризацію світової економіки.

6.2 Класифікація і категорії офшорних банків.

Якщо раніше розпочати діяльність в офшорному банківському центрі можна було без проходження процедури ліцензування, то сьогодні у більшості офшорних юрисдикцій ця процедура є обов'язковою. Для здійснення офшорного банківського бізнесу міністром фінансів або центральним банком країни реєстрації видаються ліцензії типу "А", "В" і "С". Генеральні ліцензії у найбільш престижних офшорних юрисдикціях видають перш за все для банків міжнародного класу, однак офшорний банківський бізнес доступний також для небанківських компаній та приватних осіб.

Ліцензія типу "А" або "необмежена" видається відомим і респектабельним банкам з світовою репутацією на термін від 1 до 5 років з можливістю автоматичної пролонгації за умови відсутності порушень зі сторони банку. Така ліцензія дає можливість здійснювати банківські операції з резидентами та нерезидентами (з останніми в будь-якій іноземній валюті). Оскільки, встановлено підвищені вимоги щодо мінімальної суми статутного капіталу, реєстраційного та ліцензійного збору, лише невелика кількість найбільш авторитетних і великих банків може отримати таку ліцензію.

Переважає більшість офшорних банків працює за ліцензією типу "В" або "обмеженою". Вона забороняє обслуговування резидентів, проте дозволяє практично всі види банківських операцій з обмеженим колом осіб, список яких додається до ліцензії. Як правило, ліцензія цього типу видається на 1 рік, дія якої автоматично пролонгується, якщо банк не порушував вимоги законодавства. Порівняно з ліцензією типу "А" вимоги щодо статутного капіталу і ліцензійного збору можна вважати більш сприятливими. Так, мінімальний виплачений акціонерний капітал банку даного типу є значно меншим, ніж у звичайного банку, відповідно офшорні банки з обмеженою ліцензією вважаються найбільш доступним способом реєстрації власного комерційного банку для невеликої компанії чи навіть приватної особи. У деяких випадках офшорний банк, почавши свою діяльність з обмежених операцій, надалі може розширити спектр послуг на основі ширшої ліцензії. При цьому йдеться про створення типового банківського підприємства із правом прийняття депозитів і відкриття кореспондентських рахунків.

Найменше офшорним банкам видається ліцензія типу “С”. За цим типом встановлюються певні обмеження по видах банківських операцій з іноземними валютами і певними категоріями резидентів, з якими планується співпраця. Така ліцензія видається на 1 рік з можливістю продовження на наступний рік. Ця ліцензія користується особливим попитом серед фізичних осіб з великими статками, які хочуть мати особистий або сімейний офшорний банк.

Можливим варіантом є також створення кредитної установи банківського типу. Так, законодавство багатьох країн допускає створення банківських підприємств, що не є банками в повному розумінні слова, а фінансовими компаніями, яким дозволяють здійснювати певні банківські функції, наприклад, здійснювати кредитування, випуск гарантій, агентські функції, факторинг й інші операції, і така діяльність не вимагає наявності банківської ліцензії. Однак компанія повинна мати погоджений із фінансовою владою устав і спеціальний дозвіл відповідного офіційного органа. При створенні такої корпорації потрібно внести певний акціонерний капітал, однак розмір його істотно менший мінімального оплаченого капіталу комерційного банку.

Особливу увагу слід приділити категорії офшорних банків, які мають назву керовані банки або “банки без персоналу”, що є різновидом резидентних банків, які здійснюють офшорні операції. Власний капітал офшорних банків цього типу зазвичай не менше 0,5-1,5 млн дол. США залежно від юрисдикції. Для створення “банку без персоналу” потрібна відповідна ліцензія. Такі банки здійснюють офшорну банківську діяльність на основі ще одного банку, який має банківську ліцензію на основі особливого договору між ним і власником офшорного банку. Базовий банк здійснює адміністративні функції із забезпечення роботи патронованого банку. Адміністративні послуги з управління офшорними банками включають оформлення документації і протоколів, ведення реєстру акціонерів, контакти з аудитором та офіційною владою, обробку кореспонденції. Офшорний банк забезпечується банківськими комунікаціями і зареєстрованим офісом. На додаток до цих адміністративних функцій він може керувати за договором власне банківською діяльністю “банку без персоналу” – банківськими комунікаціями, випуском платіжних документів, депозитних сертифікатів та банківських референцій, а також здійсненням валютних операцій і т.д. Банківські операції проводяться в суворій відповідності з інструкціями власників банку.

6.3 Переваги та недоліки офшорного банкінгу.

Офшорний банк – це банківська установа, зареєстрована в одній юрисдикції, але надає послуги громадянам інших країн або представникам інших юрисдикцій. Найчастіше такі банки знаходяться на території держав, які навіть за запитом судових органів не надаватимуть інформацію про власника і стан рахунку, якщо податкові угоди з країною проживання клієнта не укладені. Класичними прийнято вважати офшорні банки, зареєстровані в країнах, де можна відкрити офшорну компанію і вести діяльність у сфері міжнародного бізнесу, істотно знизивши податковий тиск.

Переваги:

- Широкий спектр податкових пільг. Від клієнтів вимагається сплата тільки разового реєстраційного та внесення ліцензійного (щорічного) зборів. Податок на прибуток передбачений лише в деяких юрисдикціях і в невеликому розмірі.
- Відсутність обмежень валютного контролю та банківського регулювання на місцевому рівні. Дана перевага робить можливим ведення валютних рахунків і за кордоном, і в країні реєстрації. Що стосується норм банківського регулювання, на офшорний сектор вони не поширюються, відповідно, немає вимог щодо резервів, рівнів

ліквідності, інших обмежень банківської практики. Офшорні банки не купують казначейські зобов'язання уряду або Центрального банку держави і не слідують його обліковій ставці.

- Невисокі витрати на банківські послуги. Очевидно, що зниження подібних витрат при відкритті рахунку в офшорному банку дозволяє вести бізнес більш ефективно. При обслуговуванні компанії в звичайному іноземному банку витрати на адміністрування рахунку, як правило, набагато вище.

- Мультивалютна маневреність вкладів обумовлена глобальним характером офшорних банків. Кошти вкладників захищені завдяки можливості розосередити активи в межах різних стабільних офшорних зон з найбільш вигідними умовами. Таким чином, капітал буде в безпеці від всіляких ризиків, включаючи знецінення.

- Офшорні банки розташовані в стабільних з економічної та політичної точок зору країнах. Це дозволяє не турбуватися, що завтра курс валюти впаде наполовину, а влада конфіскує всі кошти з вашого рахунку. Саме для того, щоб уникнути подібного сценарію і відкривають офшорні рахунки.

- Офшорний банк – це можливість швидко зреагувати на загострення ситуації. Війна, криза або зміна законів в рідній країні здатні паралізувати рух капіталу надовго, якщо не назавжди. Відкладений запас коштів дозволить не тільки існувати далі, але і діяти на свій розсуд з належною швидкістю. У деяких випадках прибутковість по внесках за кордоном вища, ніж в рідній країні. І якщо є запаси, які ви здатні вкласти в вигляді інвестицій, чому б не заробити більше, ніж на батьківщині?

- Гарантія конфіденційності. Офшорні банки допускають легальне використання номінального сервісу. Крім цього, дозволений випуск акцій на пред'явника. Клієнтам гарантують таємницю банківського рахунку. Ще одним важливим плюсом є можливість відкрити анонімний рахунок.

Недоліки:

- Необхідність надання додаткових документів під час здійснення платежу. Банки з респектабельних юрисдикцій можуть запитувати супровідні документи при здійсненні платежів на користь одержувача з офшорним рахунком: інвойс, на підставі якого здійснюється платіж; договір; товарно–транспортні накладні, в залежності від предмета угоди.

- Незручний операційний час. На оперативність роботи вашої компанії може вплинути різниця в часових поясах.

- Фізичний доступ до офшорних банків обмежений – ви не можете кожен день літати в Панаму або навідуватися в Беліз. Це питання вирішується за допомогою технологій (телефон, Інтернет), але для деяких звичніше вирішувати свої ділові питання особисто. Хоча зараз, напевно, це не є суттєвим недоліком.

- Складніший доступ до грошей. Коли ваші гроші перебувають на офшорному банківському рахунку, можливо, ви не зможете використати їх так швидко, як ви захочете. Хоча деякі офшорні рахунки пропонують дебетові картки, які надають вам можливість робити покупки та знімати готівку. Виконання певної трансакції займе багато днів і не буде корисним, якщо вам потрібно поспішно отримати доступ до своїх грошей.

- Офшорний банкінг може бути дорогим. Компанії, що дозволяють офшорні банківські послуги, усвідомлюють, що заможні люди користуються перевагами цих міжнародних рахунків, і тому вони беруть відповідну плату. Мало того, можуть бути високі мінімальні суми інвестицій, починаючи з 100 000 доларів. Відкриття офшорного рахунку може коштувати навіть більше 1 мільйона доларів.

- Менший рівень безпеки. Ви можете не отримати належний самий рівень захисту, якщо ваш офшорний банк зазнає краху. Є ймовірність, що ви ніколи не зможете повернути гроші, втрачені в невдалому офшорному банку. Іншим можливим недоліком внесення своїх грошей на офшорний рахунок є те, що вони можуть не бути захищені у разі фінансової кризи. Тому дуже важливо провести глибоке дослідження гарантій, які надає вам ваш офшорний банк. Якщо ви вирішили покласти свої гроші на офшорний рахунок, обов'язково проконсультуйтеся з професіоналом щодо допомоги у виборі авторитетного місця. Серед популярних місць – Бермуди, Багами, Кайманові острови та острів Мен.

- Національні та культурні особливості поведінки банківських клерків в деяких країнах. Банки, які починають свою діяльність раді будь-якому клієнту. Коли у банку стає досить клієнтів, він підвищує планку. Наприклад, планка практично у всіх банків Швейцарії, Люксембургу, Монако, Ліхтенштейну висока. І піднята ця планка вже десятки років. А ось банки Сінгапуру і Гонконгу розрослися так швидко, що не встигли підняти планку організовано і красиво. Або тому, що на сході в моді хитрість і непередбачуваність, або з іншої причини, але ні одні банки світу не змінюють свої правила і процедури так швидко, як банки Гонконгу і Сінгапуру.

- Плинність кадрів і не організованість в заміні банківських клерків для дрібних клієнтів. У банківській справі є взагалі серйозна плинність кадрів – це важкий бізнес і далеко не всі люди витримують. При зміні особистого банкіра в Швейцарії або Люксембурзі Вас попередять за пів року і будуть попереджати ще довго. Новий банкір розповість про себе, постарається зав'язати з вами хороші ділові відносини. У невеликих банках Вам можуть повідомити, що Ваш банкір більше не працює, тільки якщо він Вам раптом знадобиться. Особливо, якщо Ви не ВІП клієнт.

В останні роки істотно зросла мобільність капіталів, і розширення міжнародних фінансових ринків призвело до появи можливостей масового перерозподілу фінансових потоків і підприємницьких ресурсів не тільки між окремими країнами, а й групами країн. Міжнародна міграція капіталу вже давно стала звичайним явищем, що відображає процеси інтернаціоналізації і глобалізації світової економіки. Однією з особливостей глобалізації є стрімкий розвиток офшорних зон. Створені в офшорних зонах банки, зовнішньоторговельні, страхові та інвестиційні компанії стали складовою частиною світової економіки.

Міжнародний досвід вказує, на те що офшорні банки створюються з метою:

- отримання доступу до міжнародної мережі кореспондентських відносин;
- забезпечення зовнішньоторговельних операцій материнської компанії й афільованих фінансових і комерційних структур;
- розширення спектра банківських послуг національних банків;
- використання офшорних банків для роботи на національних ринках;
- кредитування національних комерційних і фінансових структур через офшорні банки з метою мінімізації оподаткування у країнах з високими ставками податку на прибуток;
- доступ до міжнародних фінансових організацій;
- емісії фінансових продуктів.

Можна сказати, що офшорні банки – це одна із найперспективніших і водночас найелітарніших сфер офшорного бізнесу. Генеральні ліцензії на ведення банківських операцій у найпрестижніших офшорних юрисдикціях видають насамперед для банків світового класу, акції яких котирують на найбільших біржах.

В свою чергу, офшорний банкінг надає низку можливостей, які передбачають страхування від недбалості та безвідповідальності національних фінансових систем. Наведемо кілька переваг наявності рахунку в офшорному банку:

1) Офшорні банки мають вищу ліквідність. Деякі офшорні приватні банки володіють 100 % ліквідності, це означає, що вони утримують усі свої активи на рахунках і не видають гроші вкладників у борг.

2) Диверсифікація портфелю довгострокових заощаджень. Можливість уникнути національних політичних чи економічних криз.

3) Стабільність офшорних банківських систем.

4) Вищі відсоткові ставки на вклади в офшорному банку. Наприклад, у Німеччині та Японії – від’ємні відсотки, в цей час, банки в Індії можуть надавати понад 6-7 %, на довготермінові депозити понад 18 %, а в Грузії – ставки 6 % та на довготермінові депозити 14 %.

5) Вища прибутковість у глобальних інвестиційних фондах. Офшорні іноземні рахунки надають ширший доступ до банківських та фінансових послуг, які зазвичай недоступні вітчизняним банкам.

6) Валютна диверсифікація. Деякі офшорні банки дозволяють використовувати більше десяти різних валют, щоб активи не були прив’язані до однієї країни та коливань її валюти.

7) Захист активів від недобросовісних судових позовів та шахрайства.

8) Вищі рівні банківської конфіденційності.

Крім цього, як зазначають В. Бак та О. Слюсаренко, офшорний банк може емітувати чеки (в іноземній валюті), за допомогою яких, наприклад, в Україні можна організувати схему законного одержання готівкової валюти і гривень. Він може відкрити в українському банку кореспондентський рахунок (привілей, що недоступний простим компаніям), за допомогою якого, крім особливих фінансових операцій, можна швидко організувати платежі (офшорний банк матиме коррахунок у вашому банку й інших банках, у т. ч. іноземних, з якими здійснюють розрахунки). Якщо бізнес зосереджено в одній-двох країнах, але він пов’язаний з операціями на великі суми, то офшорний банк теж може виявитися корисним. На базі офшорного банку можна організувати надання для клієнтів в Україні унікальної послуги: видача кредитів під заставу грошей, експортованих раніше за кордон. Підприємець отримує можливість працювати на капіталі, який вивезли, при цьому не заявляючи його як свій в Україні і не сплачуючи податків за його “повернення”. Становий депозит розміщують в офшорному банку, де гарантують його повну конфіденційність.

Питання для самоконтролю та теми доповідей–презентацій:

1. Офшорний банк як закордонний фінансовий центр.
2. Види офшорних банків.
3. Порядок створення офшорного банку.
4. Регулювання офшорного банківського бізнесу.
5. Переваги створення офшорного банку та вигоди офшорного банківського бізнесу.
6. Різновиди банківських послуг. Банківські трастові, конверсійні та інші операції.
7. Методика створення безподаткових схем за участю офшорного банку.
8. Ступені свободи офшорного банківського бізнесу.
9. Варіанти централізованого управління грошовими потоками.
10. Аналіз головних офшорних банківських центрів.

Тема 7. Податкове планування та експортно-імпорتنі операції в офшорних бізнес-схемах.

7.1. Сфери використання та характеристику офшорного підприємництва.

7.2 Імпортна офшорна схема.

7.3 Експортна офшорна схема.

7.1. Сфери використання та характеристику офшорного підприємництва.

Таким чином, актуальність офшорного підприємництва зростає в країнах, де високий рівень корупції, недружніх злиттів і поглинань (рейдерства), нестабільні національні валюти. У цих країнах офшоризація є звичайним явищем до якого залучені як підприємці, так і державні чиновники.

Навпаки, у розвинутих країнах світу, наприклад, США відбувається процес деофшоризації, де у 2010 р. прийняли Закон про податкову звітність по закордонних країнах, який вимагає від іноземних фінансових організацій надавати детальну інформацію про рух коштів платників податків США в Службу внутрішніх доходів США. Однак, насправді, цей закон не вирішує проблему відпливу американських коштів в офшорні юрисдикції. *ICIJ* визначив понад 700 компаній пов'язаними зі США.

У таблиці 4 наведено сфери використання та характеристику офшорного підприємництва.

Таблиця 4. Можливості використання офшорних компаній.

Сфера використання	Характеристика
Торговельна діяльність (постачальник при імпорті, покупець при експорті)	В офшорній зоні реєструють торгові компанії та відкривають банківські рахунки. Оплата вартості експортованих товарів чи послуг, в тому числі прибуток, надходить до офшорних структур. При імпорті можливе маніпулювання трансфертною ціною—завищення або заниження (з метою уникнення податку на прибуток або мит). Офшорна компанія дозволяє знизити також і валютні ризики, здійснює закупівлі для всієї групи компаній з подальшим перепродажем за трансфертними цінами іншим підприємствам
Інвестиційна діяльність	В офшорних юрисдикціях створюються інвестиційні компанії, що здійснюють вкладення коштів у всіх країнах світу. У багатьох офшорних юрисдикціях відсутні або вкрай низькі податки на капітал. У деяких офшорних юрисдикціях існують особливі пільги для окремих інвестиційних інститутів (наприклад, на Британських Віргінських островах – сприятливе законодавство про взаємні фонди)
Банківська діяльність	Низькі податки і менш жорсткий банківський нагляд дозволяють створювати в офшорах банківські установи, які часто є філіями великих банків
Страхова діяльність і перестраховування	Деякі офшори забезпечують кращі умови для страхових компаній. Можливе також переведення прибутків за кордон через перестраховування у власній офшорній страховій компанії
Судновласницька діяльність	Легкість реєстрації суден в “зручних реєстрах” і низькі податки на доходи дозволяють створювати в офшорах спеціалізовані судновласницькі компанії
Мета використання	Характеристика
Лізинг	В офшорі створюється лізингова компанія. Вона передає в лізинг

	обладнавши основної компанії. В результаті лізингові платежі концентруються за кордоном, а також включаються в собівартість основної компанії і зменшують податок на прибуток
Факторинг	Офшорна компанія купує зобов'язання основної компанії у високоподатковій юрисдикції і тим самим переводить прибуток в юрисдикцію з низьким рівнем оподаткування
Підрядні послуги	Офшорна компанія може бути підрядником або консультантом, якому переводиться оплата послуг в офшор, в результаті чого зростає собівартість у високоподатковій юрисдикції. Прикладом є консалтинг, маркетинг, юридичні, транспортні послуги
Приховування інформації	Офшорна компанія може використовуватися для здійснення конкретної угоди, наприклад, участі в приватизаційному конкурсі з метою подальшого “перепродажу” реальним учасникам угоди
Володіння інтелектуальною власністю	Офшорна компанія може бути власником інтелектуальної власності і укласти з компаніями ліцензійні або франчайзингові угоди

7.2 Імпортна офшорна схема.

При імпорті офшорну компанію використовується як посередника між реальним постачальником товарів і послуг та компанією-імпортером. Торгівля ведеться через офшорного посередника, а вартість імпорту регулюється у вигляді реінвойсингу – завищення вартості товару (рис. 1).

Імпортер завищує ціну (1500 грн) і продає продукт офшорній компанії, офшор перепродає продукт покупцю за ціною $1100 + \text{мито} + \text{ПДВ} = 1830$ грн. У випадку такої самої відпускної ціни, покупець отримує кінцеву ціну – 1950 грн. Очевидно, що офшорна схема дозволяє знизити ціну і акумулювати кошти на офшорному банківському рахунку.

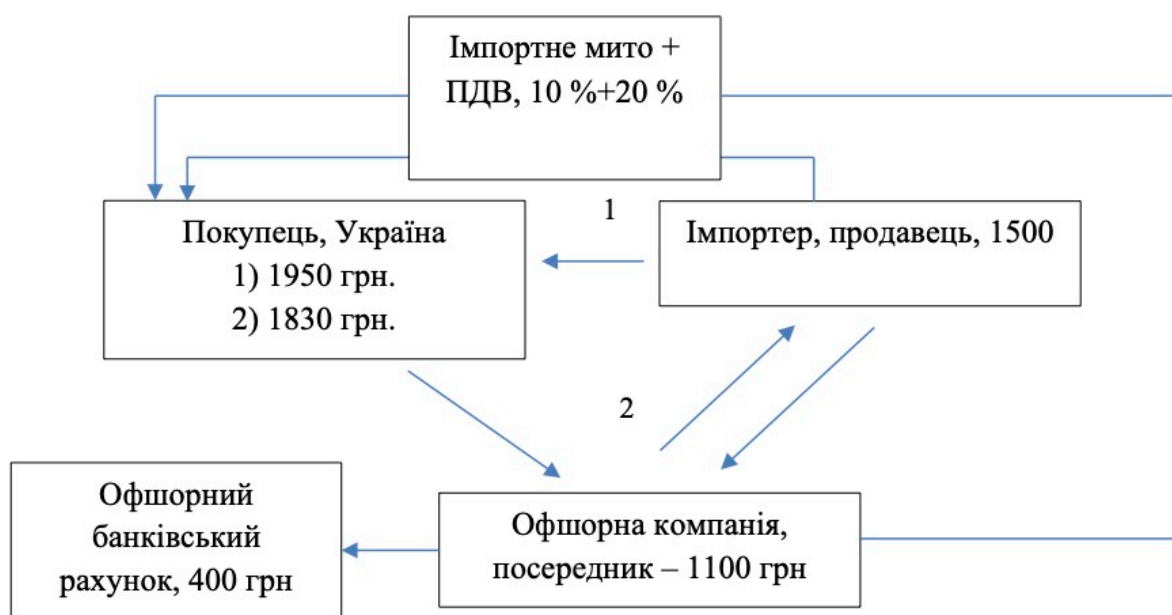

Рис 1. Імпортна офшорна схема.

7.2 Експортна офшорна схема.

При експорті офшорна компанія купує експортований товар за найнижчою ціною (реінвойсинг), а потім перепродує цей товар кінцевому покупцю вже за ринковою ціною, залишаючи у себе неоподатковуваний прибуток. Товар фізично переміщається безпосередньо від покупця до продавця, проте фінансові потоки проходять через рахунок офшорної компанії.

На рис. 2 зображено два варіанти експорту поварів та послуг: 1 – продаж безпосередньо споживачу за ціною 1500 грн., і відповідна, сплата податку на прибуток у сумі 90 грн. та 2 – продаж через офшорну фірму (дочірню, підконтрольну, партнерську тощо) за ціною 1100 грн. з наступним перепродажем кінцевому споживачу за ціною 1500 грн. У другому випадку сплата податку на прибуток складе лише 18 грн. Крім цього, 400 грн. опиняться на офшорному рахунку, подалі від фіскального моніторингу державних органів країни реєстрації виробника.

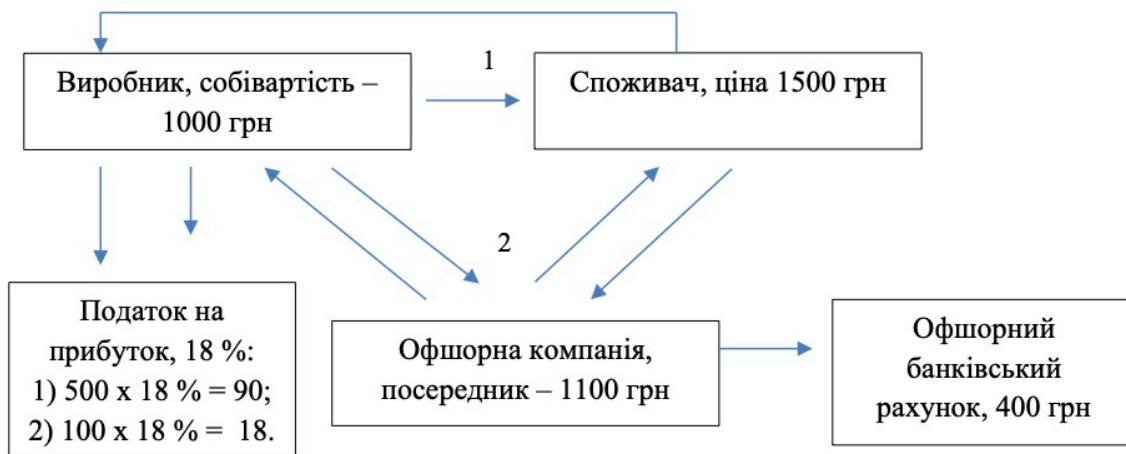

Рис 2. Експортна офшорна схема.

Практична користь від використання таких схем полягає у різних варіантах оптимізації українською компанією податку на прибуток, ПДВ і платежів, пов'язаних з митницею.

Результати дослідження, проведеного на замовлення Європейського парламенту від 24 вересня 2018 р., засвідчили, що у 2015-2017 рр. найпоширенішою українською експортною позицією з використанням реінвойсингу (експорт за ціною нижчою за ринкову) була залізна руда (експорт залізної руди з України був мінімум на 20 % недооціненим). Крім цього, ця схема застосовувалася щодо експорту продуктів сільського господарства. В цей час, переміщення прибутків за кордон до низькоподаткових юрисдикцій коштував Україні приблизно 3 млрд євро на рік. Недонадходження податків до бюджету України щороку сягає 750 млн євро (близько 22 млрд грн).

Згідно даних *YouControl*, до офшорів переважно збували зернові культури, чорні метали та різноманітні жири й олії, загалом, 57 % “офшорного експорту”. Головні товарні позиції, які прямували у офшори у 2015-2018 рр., це: олія, кукурудза, соя, металопрокат та руди.

У 2017 р. понад 60 % експортних операцій проходили через офшорні юрисдикції. Можемо стверджувати, що сучасний рівень офшоризації українського експорту лише зростає через збільшення обсягів виробництва, особливо, у галузі сільського господарства (“культури зернові та зернобобові”: жовтень 2017 р. – 421622,1 тис. ц. та жовтень 2021 р. – 480529,7 тис. ц., зростання на 14 %) та зменшення довіри до влади.

Для виведення коштів з країн їхнього отримання в офшори та уникнення національного оподаткування існує декілька схем. Найпростішою формою, яку в тому числі використовують українські підприємці, є поповнення статутного капіталу офшорної компанії. Разом з тим, будь-яке зарахування коштів на офшорні рахунки звільняє їхніх власників від сплати податків в країні їхнього отримання.

Дещо складнішою схемою уникнення оподаткування є застосування схем із залученням трастів. Анонімність і поділ засновника, вигодонабувачів та піклувальників роблять траст зручним механізмом для ухилення від податків. Так, піклувальник в багатьох країнах–офшорах не зобов’язаний повідомляти про доходи трасту податкову інспекцію країни, в якій проживають бенефіціари. Ці ж особливості трасту використовуються і для відмивання грошей. Інший спосіб ухилення від податків за допомогою трасту можливий у випадку прогресивного прибуткового податку, коли дохід формально належить трасту (у багатьох країнах ця лазівка закрита, і ставка податку для трасту дуже висока). Також передача майна через траст звільняє бенефіціарів від сплати податку на спадкування, який існує практично у всіх країнах, що застосовують трасти.

Питання для самоконтролю та теми доповідей-презентацій:

1. Використання офшорних схем в експортно-імпортних операціях.
2. Міжнародна холдингова компанія.
3. Використання офшорних схем з метою ефективного управління активами.
4. Використання офшорних схем для кредитування і фінансування.
5. Здійснення лізингових операцій через офшорні компанії.
6. Страхування та перестраховування в офшорних схемах.
7. Офшорні операції з ліцензійними платежами.
8. Офшорні схеми для оплати праці.
9. Створення спільних підприємств та представництв за допомогою офшорних компаній.
10. Судноплавні перевезення вантажів і пасажирів із застосуванням офшорних операцій.
11. Мінімізація оподаткування у сфері будівництва.
12. Використання офшорних компаній для операцій з отримання готівки.

Тема 8. Державне регулювання та боротьба з “відмиванням грошей”.

8.1 Роль міжнародних та національних організацій у регулюванні офшорного бізнесу.

8.2 Система боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN) та розсекречення документів

8.1 Роль міжнародних та національних організацій у регулюванні офшорного бізнесу.

Деофшоризація – світова тенденція, спрямована на боротьбу з приховуванням доходів підприємств, які формально належать компаніям, що знаходяться в офшорах.

Основна мета використання офшорів – оптимізація податків. За допомогою правильно структурованої офшорної компанії можна також досягти наступних цілей: захист власності, анонімність і конфіденційність, полегшена звітність.

Міжнародно-правове регулювання офшорного бізнесу зосереджено переважно в діяльності двох організацій – Групи розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (англ. Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF) та Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).

Членами FATF є всі розвинені й найбільші країни, що розвиваються (Китай, Індія, Бразилія, Аргентина, Мексика). Вона займається розробленням заходів щодо формування у кожній країні режиму протидії легалізації незаконно отриманих доходів.

Рекомендації FATF спрямовані на:

- вдосконалення правової системи в країні;
- підвищення ролі фінансових і кредитних установ у боротьбі з відмиванням грошей;
- активізацію міжнародного співробітництва в галузі запобігання відмиванню капіталів.

Окрім того, FATF відповідно до критерію ризику розроблено два списки держав – “чорний” і “темно-сірий”. Ці держави відхиляються від застосування контрзаходів для захисту світової фінансової системи від ризиків відмивання грошей.

FATF були розроблені 40 рекомендацій у сфері злочинного відмивання грошей і фінансування тероризму, які переглядаються раз на п’ять років і, по суті, є ключовим інструментом діяльності організації. Зазначені рекомендації являють собою набір правових і організаційних заходів, спрямованих на формування національних (країнових) режимів протидії офшорам. Резолюція Ради Безпеки ООН No 1617 від 2005 р. встановила ці заходи обов’язковими для виконання країнами – членами ООН.

Разом із тим зазначених вище рекомендацій у протидії офшоризації недостатньо. До ефективних механізмів деофшоризації слід віднести заходи, що розробляються ОЕСР. Так, у 2013 р. нею був підготовлений звіт “Про розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування” (англ. – BEPS). У звіті запропоновано глобальну дорожню карту, що дає змогу країнам отримувати належні їм доходи від оподаткування, сприятиме більшій прозорості та поліпшенню обміну інформацією, неможливості штучного переведення прибутку в низькоподаткові юрисдикції, більшої передбачуваності та впевненості бізнесу. Даний проєкт виник унаслідок стурбованості податкових органів країн надходженнями в бюджет унаслідок політики компаній, яка спрямована на розмивання бази оподаткування і відведення прибутку в офшорні юрисдикції. Крім того, фундаментальною причиною розроблення даного проєкту стало запізнення існуючого розподілу прав на оподаткування між країнами за змінами в

діловому середовищі з урахуванням глобалізації бізнесу та зростанням ролі інтелектуальної власності у створенні вартості. Проект отримав підтримку з боку “Великої двадцятки” та інших держав. У звіті методики BEPS підтверджено емпірично, розглянуто основні принципи оподаткування і передумови розмивання бази оподаткування. Відзначається, що розвиток цифрової економіки є бар’єром здійснення прав держави на оподаткування, а також описано низку методів протидії ухиленню від сплати податків.

У ОЕСР і FATF немає повноважень впливати на внутрішні ринки незалежних держав, проте їхні рекомендації спрямовані на протидію зростанню числа офшорних зон і скорочення масштабу відпливу капіталу в ці зони. Політика цих організацій адресована безпосередньо офшорам і рекомендує їм усунути недоліки податкового та валютного законодавства, що дає змогу функціонувати на їхніх територіях офшорним компаніям.

Окрім ОЕСР і FATF, на регіональному та міжнародному рівнях проблемами деофшоризації так чи інакше займаються такі організації: Інтерпол – міжнародна організація, що займається розслідуваннями міжнародних економічних злочинів і боротьбою з відмиванням грошей; Організація країн ЄС із боротьби з комерційною злочинністю (СССУ); Офшорна група з банківського контролю; Міжнародна організація контролю у сфері обігу цінних паперів; Бернський клуб, що включає представників правоохоронних органів деяких західно–європейських країн, та ін.

У цілому міжнародними організаціями сьогодні приймаються такі конкретні заходи протидії офшорам: підвищення відкритості та прозорості в офшорах для компаній–нерезидентів, зниження ступеня конфіденційності операцій, що проводяться, вве–дення додаткових норм валютного контролю над цими операціями. Тепер деякі країни – “некласичні офшори” повинні повідомляти органам зацікавлених країн про “підозрілі” транзакції (наприклад, постійно переводяться однаково великі суми без указівки їх реальних одержувачів і причин такої операції). Однак якщо йдеться про переводи незаконних (злочинно отриманих) коштів, досить проблематично встановити даний факт без наявності судового рішення про розкриття даних. Принцип банківської таємниці наділяє бенефіціарів правом приховувати всі вибуття і надходження, однак за законодавством деяких країн (Швейцарії) якщо транзакція буде визнана підозрілою, банк має повідомляти про них відповідні органи або уряд країни – експортера капіталу.

Зазначимо, що в низці країн був накопичений певний досвід деофшоризації економіки. Зокрема, можна виділити концепцію CFC (Controlled Foreign Companies – Контроль над іноземними компаніями). Законодавство щодо контрольованих іноземних компаній було спрямоване саме на запобігання ухиленню від сплати податків за допомогою офшорних компаній. Суть концепції полягає у тому, що дохід зарубіжної компанії, яка контролюється резидентами даної країни, для цілей оподаткування зараховується в дохід резидентів, тому пряме використання офшорних компаній для акумулювання зарубіжних доходів не дає власникам цих компаній законної можливості уникнення від оподаткування цих доходів за місцем проживання. Найуспішніше щодо законодавства про іноземні компанії просунулися США, де в Податковому кодексі з 1962 р. існує спеціальний підрозділ.

На наднаціональному рівні ЄС антиофшорне регулювання базується на прийнятому в 2004 р. “Повідомленні щодо протидії та боротьби з фінансовими та корпоративними зловживаннями” (Communication on preventing and combating financial and corporate malpractice), яке передбачає активізацію інформаційного обміну між країнами про оподаткування підприємств, а також проведення узгодженої політики між членами ЄС щодо офшорних зон.

До 2025 року переважна кількість країн повною мірою прийме правила тотальної податкової прозорості BEPS, CRS і MLI. Уся інформація про людину (у фінансовій частині) буде доступна й закріплена, починаючи з даних попередньої податкової декларації; отримані будь-які доходи в будь-якій країні світу як фізичної особи, як бенефіціарного власника бізнесів і які витрати він поніс. У результаті вона отримує рахунок на сплату податків з урахуванням вищеописаного.

В наш час задіяно інформаційно-контролінгові процесингові продукти для контролю не лише податків, а й фінансових потоків як юридичних, так і фізичних осіб. Основні “точки” отримання інформації – банки, фінансові майданчики, митні та податкові органи тощо. Що цікаво, зовнішньому контролю підлягатимуть грошові трансакції, структура власності компаній, партнери по бізнесу, інформація про співробітників, ринки збуту, технологічні аспекти виробництва, конкурентне (у тому числі податкове) середовище. Контролювати й суб'єктивно оцінювати будуть “економічний сенс” господарських операцій і норму прибутку. Більша частина цих позицій належить до категорії “комерційна таємниця”, і відкритий доступ до них просто вбиває здорову підприємницьку ініціативу та принципи конкурентності.

Про “об'єктивність” боротьби з глобальним офшором красномовно йдеться в репліці американської судді у справі про ухилення від сплати податків компанією Google. На зауваження представника компанії в суді стосовно того, що Google виключно на законних підставах провадив свою діяльність у Європі через Ірландію, законно використовуючи податкові преференції, суддя переможно заявила: “Так, ви діяли законно, але аморально!”.

Своєю чергою, наявні й елементи “контрдеофшоризації”. Частина країн – податкових гаваней (серед них здебільшого класичні офшори Британської Співдружності) холодно ставиться до світової боротьби з “аморальною” податковою конкуренцією. Не долучаються до міжнародних організацій щодо боротьби з різним “відмиванням і протидією” і пильнують клієнтську конфіденційність. За це періодично потрапляють до різних “чорних списків” (а найчастіше з них і не виходять), їхні банки мають перманентні проблеми з банками–кореспондентами, переважно за доларовими позиціями. Але суми, що містяться на клієнтських рахунках, того варті.

Так само є тенденція цивілізованого (у дусі часу, мовляв) варіанта тихого “заповзання” до режиму податкової гавані. До податкової конкуренції долучилися країни – економічні карлики. Почин Естонії, у контексті визначення нульової ставки податку на прибуток із метою залучення інвесторів, підхопила Грузія. Із січня 2018 року в Латвії також немає податку на прибуток. Тобто якщо прибуток не розподіляється й не виводиться як дивіденди, то податку немає. На рівні десятипроцентного податку на прибуток перебувають Кіпр, Угорщина та Болгарія.

До боротьби за платників податків – фізосіб із 2017 року долучилися Андорра та Мальта. Вони пропонують дуже вигідні умови для отримання статусу податкового резидента й, власне, пільгові податкові ставки для фізосіб. Кіпр щосили торгує інвестиційними паспортами. ОАЕ оголосили нульові податкові ставки як для бізнесів, так і для податкових резидентів – фізосіб і відразу ж потрапили до нового “чорного списку” ЄС, про який згадували вище.

8.2 Система боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN) та розсекречення документів

Що таке FinCEN ?

Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) – бюро Міністерства фінансів Сполучених Штатів, яке збирає та аналізує інформацію про фінансові операції з метою боротьби з відмиванням коштів у США та за кордоном, фінансуванням тероризму та іншими фінансовими злочинами.

Цей орган існує при Департаменті фінансів США і працює переважно з банками.

Відповідно до законодавства США, банки повинні надсилати до FinCEN повідомлення про підозрілі операції своїх клієнтів (suspicious activities reports або SAR). Таких повідомлень банки надсилають тисячі, тому FinCEN не встигає їх обробити. SAR можуть лежати у FinCEN роками, чекаючи, поки правоохоронні органи США візьмуться за ймовірних порушників. Відомо, що лише у 2019 році фахівці FinCEN отримали понад 2 мільйони звітів про підозрілі операції, а з 2011 по 2017 роки – понад 12 мільйонів.

FinCEN потім передає інформацію і співпрацює з іншими урядовими агентствами і спецслужбами США.

Банки мають стежити за тим, щоб вони не допомагали своїм клієнтам відмивати гроші або переміщати фінанси в обхід чинних обмежень.

Згідно із законом, банки мають знати, хто є їхнім клієнтом. Тобто недостатньо просто подати SAR і продовжувати працювати з брудними грошима клієнтів, чекаючи, що за проблему візьмуться державні органи. Якщо у банку є докази злочинної діяльності своїх клієнтів, він має тимчасово зупинити переміщення їхніх грошей.

Чому це важливо?

Прибуток від злочинної діяльності часто намагаються легалізувати, видумуючи для цього різні способи.

Відмивання грошей – це процес переказу “брудних грошей” (наприклад, доходів від торгівлі наркотиками або прибутку від корупційних схем) на рахунок в поважному банку, де їх зв'язок зі злочинном не можна буде відстежити.

Подібний процес також використовується, якщо йдеться про людину або компанію, проти якої запроваджені санкції, щоб перешкодити переказам грошей у західні банки.

Розсекречення файлів FinCEN

У 2016 р. Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів ICIJ опублікував першу частину даних із секретного дос'є Управління з протидії фінансовим злочинам (FinCEN). Файли FinCEN опинилися у розпорядженні американської медіаконпанії BuzzFeed News і тепер мандрують світом – через пресу, телебачення і звісно інтернет. За два дні майже 400 журналістів-розслідувачів з усього світу отримали доступ до документів FinCEN.

Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів (МКЖР, англ. International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ)) – незалежна міжнародна мережа журналістів-розслідувачів, яка базується у Вашингтоні. Створена 1997 року Центром за цілісність суспільства, в лютому 2017 року МКЖР створили як цілком незалежну організацію, яка включає понад 200 журналістів-слідчих і 100 медіа-організацій у понад 70-ти країнах, які спільно працюють над «такими питаннями як транскордонна злочинність, корупція та підзвітність влади». 2000 року МКЖР викрив контрабанду і ухилення від сплати податків багатонаціональними тютюновими компаніями, «синдикатами організованої злочинності; розслідував приватні військові картелі,

азбестові компанії, і лобістів кліматичних змін, а також розпочав нові розслідування, оприлюднивши деталі військових контрактів в Іраку та Афганістані».

Панамські документи (англ. Panama Papers) – це витік конфіденційної інформації юридичної фірми Mossack Fonseca, яка спеціалізується на роботі з офшорами. Цей витік вперше розкрив інформацію про активи та власність політиків та інших публічних діячів.

Панамські документи складаються з 11,5 мільйонів внутрішніх документів фірми Mossack Fonseca. Джерелом витоку є анонімна особа, яка передала документи німецькій газеті «Зюддойче цайтунг» понад за рік до публічного повідомлення про витік. Після того газета поділилася інформацією з Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів (International Consortium of Investigative Journalists – ICIJ). Документи опрацьовували журналісти 107 ЗМІ з 78 країн. Перші результати розслідувань були опубліковані 3 квітня 2016 року. Цього дня в Україні показали фільм «Офшори державного рівня», один із циклів якого присвячений президентові України Петру Порошенку і називається «Подвійне життя Президента».

Райські папери (англ. Paradise Papers) – витік конфіденційної інформації, спричинений газетою Süddeutsche Zeitung (котра також оприлюднила Панамські документи та скликала для цього Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів (ICIJ)). Цей витік вперше розкрив інформацію про активи та власність політиків та інших публічних діячів. Було оприлюднено інформацію про фінансові махінації Facebook, Apple, Microsoft, eBay, Glencore, Uber, Nike, Walmart, Allianz, Siemens, McDonald's та Yahoo. Райські папери складаються з 13,54 млн внутрішніх документів. Перші результати розслідувань були опубліковані 6 листопада 2017 р.

Одне із нещодавніх досліджень МКЖР – Файли FinCEN 2020 року, де йшлося про відмивання грошей в кількох глобальних фінансових установах.

Що відомо з витоку даних ?

Велика частина документів демонструє ланцюжок махінацій російських бізнесменів, котрі свого часу використовували американські банки, щоб уникнути санкцій. А санкції у свою чергу були направлені на те, щоб завадити олігархам переправляти гроші на Захід. Махінації були реалізовані не лише росіянами, а й американськими та українськими олігархами.

Наприклад, повідомляється, що один з друзів президента росії путіна використовував Barclays Bank (британський глобально системно значущий банк) у Лондоні, щоб уникнути санкцій, які могли завадити йому користуватися фінансовими послугами на Заході.

Росіяни Володимир Потанін та Олег Дерипаска користувалися послугами банку ВNYM для проведення сумнівних операцій з переведення коштів за кордон.

Банк HSBC (найбільший банк Великої Британії, один з найбільших публічних компаній і найдорожчих брендів світу та глобально системно значущий банк) дозволяв шахраям переміщувати вкрадені мільйони доларів по всьому світу. Найцікавіше те, що це тривало навіть після того, як у банку дізналися від американських слідчих про незаконність такої схеми.

Зазначимо, що Велика Британія має підвищений ризик у контексті фінансових операцій (після Кіпру) через величезну кількість зареєстрованих там компаній, що фігурують у звітах FinCEN – понад 3000 установ.

Німецький Deutsche Bank передавав “брудні” гроші представникам організованої злочинності, терористам і наркоторгівцям.

Standard Chartered (банк зі штаб-квартирою у Лондоні) переводив готівкові кошти до Arab Bank понад десять років після того, як рахунки клієнтів в йорданському банку використовувалися для фінансування тероризму.

JP Morgan Chase (американський фінансовий холдинг) здійснював перекази на суму понад 1 млрд дол. США, які були пов'язані з Семеном Могилевичем, який включений у перелік 10-ти найбільш розшукуваних ФБР злочинців.

Як українські олігархи задіяні у звітах FinCEN ?

Не лише американці та росіяни реалізовували свідомо незаконні фінансові операції. Як стало відомо з оприлюднених даних FinCEN, українські олігархи також доволі часто фігурують у секретних файлах.

Серед гіпотетично підозрілих операцій фігурують компанії, пов'язані з Ігорем Коломойським, Рінатом Ахметовим, Андрієм Ключевим, соратником Віктора Януковича Полом Манафортом і Юрієм Іванющенком.

До того ж відомо, що український олігарх Дмитро Фірташ у 2014 році перевів з рахунків Надра Банку за кордон понад 1 млрд дол. США через нью-йоркські відділення двох найбільших банків світу – Standard Chartered та Bank of New York Mellon.

У звітах вказано, що у серпні 2018 року компанія Фірташа Bothli Trade AG відправила 78 101 дол. США на рахунки банку Standard Chartered Bank у Periyasamy Sunderalingam, який нібито допомагав Фірташу давати хабарі індійським чиновникам, щоб укласти угоди щодо видобутку корисних копалин.

Інші компанії, пов'язані з Фірташем, DF Investments Limited та Ladis Holding Ltd – перевели понад 70 млн дол. США для розвитку проєктів нерухомості невстановленим бенефіціарам, оплати ювелірних виробів та для переведення грошей через офшори для дачі хабарів українським можновладцям.

Цей витік даних дає уявлення про те, що саме банки насправді знають про потоки “брудних” грошей з усього світу і знаючи, що чинять протизаконно, продовжували дозволяти злочинцям переміщати трильйони доларів сумнівного походження у ті країни та на ті цілі, які їм заманеться. Фактично це – відмивання грошей та легалізація коштів, отриманих злочинним шляхом.

Питання для самоконтролю та теми доповідей-презентацій:

1. Світовий досвід та міжнародне співробітництво у сфері регулювання офшорного бізнесу.
2. Міжнародні угоди, конвенції та обмін інформацією.
3. Основні моменти антиофшорного законодавства деяких країн світу.
4. Методи боротьби з “відмиванням грошей”.
5. Роль міжнародних організацій в боротьбі з “відмиванням грошей”.
6. ОЕСР, FATF.
7. Система боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN).

5. Теми рефератів, доповідей, презентацій.

1. Характеристика вільної (спеціальної) економічної зони.
2. Види та функції спеціальних або вільних економічних зон.
3. Державне регулювання діяльності спеціальних або вільних економічних зон в Україні.
4. Основні поняття та терміни офшорного підприємництва, офшорних зон.
5. Порівняльна характеристика та відмінності вільних (спеціальних) економічних зон та офшорних зон.
6. Історія та передумови виникнення офшорного бізнесу в ХІХ та ХХ ст.
7. Особливості сучасного розвитку офшорних зон.
8. Аргументи “за” і “проти” існування офшорних зон.
9. Класифікація видів офшорних зон.
10. Характеристика “стоцентних офшорних зон”.
11. Країни з пільговим режимом оподаткування окремих видів діяльності.
12. Нетрадиційні офшорні зони. Податкові гавані та режим сприятливого прапора.
13. Організаційно–правові форми офшорних компаній.
14. Структура володіння і управління офшорною компанією.
15. Різновидності правових систем світу, які стосуються офшорного бізнесу.
16. Порядок реєстрації офшорної компанії.
17. Інститут номінальних директорів та акціонерів.
18. Поняття “апостиль” в процесі реєстрації офшорних компаній.
19. Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування: значення для офшорних зон.
20. Офшорний банк як закордонний фінансовий центр.
21. Види офшорних банків.
22. Порядок створення офшорного банку.
23. Регулювання офшорного банківського бізнесу.
24. Переваги створення офшорного банку та вигоди офшорного банківського бізнесу. Різновиди банківських послуг.
25. Банківські трастові, конверсійні та інші операції.
26. Створення безподаткових схем за участю офшорного банку.
27. Ступені свободи офшорного банківського бізнесу.
28. Використання офшорних схем в експортно–імпортних операціях.
29. Міжнародна офшорна холдингова компанія.
30. Використання офшорних схем з метою ефективного управління активами.
31. Використання офшорних схем для кредитування і фінансування.
32. Здійснення лізингових операцій через офшорні компанії.
33. Страхування та перестраховування в офшорних схемах.
34. Офшорні операції з ліцензійними платежами.
35. Офшорні схеми для оплати праці.
36. Створення спільних підприємств та представництв за допомогою офшорних компаній.
37. Офшорні толінгові операції.
38. Судноплавні перевезення вантажів і пасажирів із застосуванням офшорних операцій.
39. Мінімізація оподаткування у сфері будівництва.
40. Використання офшорних компаній для операцій з отримання готівки.

41. Світовий досвід та міжнародне співробітництво у сфері регулювання офшорного бізнесу.
42. Методи боротьби з відмиванням коштів.
43. Роль міжнародних організацій в боротьбі з відмиванням коштів.
44. Основні тенденції розвитку офшорних операцій, здійснюваних юридичними і фізичними особами України.
45. Характеристика українського антиофшорного законодавства.
46. Аналіз переліку офшорних зон, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України.
47. Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування, участь в них України.

6. Список використаних джерел та література.

1. 60% експортних операцій проходять через офшори – ДФС. Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/10/19/630267/>
2. Баймуратов М. О., Зоріна О. І. Офшорні зони у сучасному всесвіті: питання теорії та практики: монографія – Одеса : Фенікс, 2010. – 173 с.
3. Бак В., Слюсаренко О. Регулювання функціонування офшорних юрисдикцій. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2020. No 2 (52). с 60-67. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/mizhnarod_52_2020.pdf
4. Бирковский Д. Применение офшорных компаний в Украине. – Х. : Веста: “Ранок”, 2002. – 272 с.
5. Бюджет-2022 повністю пройшов перше читання. Економіка 24. URL: https://economy.24tv.ua/byudzhets-2022-ukrayina-osnovni-tsifri-tekst-proyektu-byudzhetu_n1736385
6. Вергун В. А., Ступницький О. І. Іноземні інвестиції: офшорні зони та їх інституції в міжнародному бізнесі : навч. посіб. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2012. – 415 с.
7. Відмивання доходів від податкових злочинів. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/Типолог%20ДСФМУ/Typology%202020.pdf>
8. Довірча власність. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Довірча_власність
9. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: нові виклики. Київ, 2020. URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2020/09/CASE_Tax-avoidance.pdf
10. Європейські банки зберігають у офшорах до 20 млрд євро щороку. Фінансовий клуб. URL: <https://finclub.net/ua/news/banku-yes-shchorichno-zberihaiut-u-ofshorakh-do-20-mlrd-ievro.html>
11. Євстігнєєва О., Красовський Б., Насрідінов Р. Скільки Україна втрачає в офшорах. Цензор.НЕТ. URL: <https://biz.censor.net/r3110782>
12. Іваненко В. Переказ коштів з офшорів: чому варто задуматися про свої офшорні інвестиції. Finance Business Service. URL: <https://fbs-tax.com/uk/mediacenter/blog->

- uk/transfer-of-money-from-offshore-companies-why-should-you-think-about-your-offshore-investments/
13. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 239 с. 2. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с.
 14. Карлін М. І., Івашко О. А.. Інвестиційні офшори : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с.
 15. Катасонов В. «Чорні діри» світової фінансової системи. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова». URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/204.htm.
 16. Косе Д.Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 18–23.
 17. Лебідь О. В., Гаркуша В. О. Особливості діяльності офшорних зон та їх роль у системі світових фінансових центрів. Бізнес Інформ. 2019. №11. С. 290-296. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2019&abstract=2019_11_0_290_296
 18. Лещенко Р. М. Фінансове-правове регулювання офшорних механізмів : монографія – Київ : Юрінком Інтер, 2018. – 315 с.
 19. Луцишин З., Южаніна Н., Фролова Т., Мазур М., Перебийніс Д. Сучасна офшоризація бізнесу у кон- структі національної фіскальної безпеки. Міжнародна економічна політика. 2019. № 1. С. 70–112.
 20. Луцишин З.О., Мехтієв Є.О. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. Міжнародна економічна політика. 2017. № 2(27). С. 62–94.
 21. Мальцева Є. Переваги не до ліки офшорних компаній. READ ONLINE. 2017. URL: <http://readonline.com.ua/items/interesnoe/14783-perevagi-i-nedoliki-ofshornih-kompaniy/>
 22. Мартиненко В.О., Гордієнко В.П. Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 154–160.
 23. Мозговий О.М. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005.
 24. Обсяг виробництва, урожайність та зібрана площа сільськогосподарських культур за їх видами по регіонах. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2021/sg/ovuzpsg/Arh_ovuzpsg_2021_u.html
 25. Огляд існуючих моделей ВЕЗ у світі: Реферат. ОСВІТА.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19071/#google_vignette
 26. Оптимізація податків при імпорті. Finance Business Service. URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/import-scheme/>
 27. Оффшорные схемы. Brama Group. URL: <https://bramagroup.com.ua/services/offshornye-shemy>
 28. Оффшорна схема експорту. Finance Business Service. URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/export-scheme/>
 29. Оффшорний бізнес: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб / Кузьмін О. Є. [та ін.] ; Нац. ун–т “Львів. політехніка”. – Львів : Західна аудиторська група, 2018. – 111 с.
 30. Оффшорний сектор світової економіки / І. М. Удачина [та ін.]; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун–т держ. податк. служби України, Наук.–дослід. центр з пробл. оподаткування. – Ірпінь, 2011. – 149 с.

31. Початок нового політичного року: довіра до соціальних інститутів (липень 2020 р.). Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pochatok-novogo-politychnogo-roku-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-lypen-2020r>
32. Редзюк Є.В. Офшоризація світової економіки: перспективи для України і світу. Вісник Асоціації докторів філософії України. 2015. No 1. URL: <http://aphd.ua/publication-34/>
33. Симов'ян С.В. Легалізація злочинних доходів у сфері страхування. Право і безпека. 2005. No4(3). С.160–162.
34. Столяров В.Ф., Островецький В.І. Становлення та розвиток офшорної діяльності резидентів України. Економічний вісник Донбасу. 2016. No 1(43). С. 68–82.
35. Уряд затвердив план боротьби з виведенням коштів у офшори. Фінансовий клуб. 2021. URL: <https://finclub.net/ua/news/uriad-zatverdyyv-plan-borotby-z-vyvedenniam-koshtiv-u-ofshory.html>
36. Чеберяко О. В. Сутність офшорної фінансової діяльності та її вплив на економіку України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 118 (2). 46-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118%282%29__7
37. Шамборовський Г.О. Види і функції бізнес-схем та банківських операцій в офшорних юрисдикціях Ефективна економіка. – 2021. – № 11.
38. Шамборовський Г.О. Застосування офшорних схем у податковому плануванні підприємницької діяльності Економіка та суспільство. 2021. – (30).
39. Errico L., Musalem A. Offshore Banking: An Analysis of Micro- and Macro Prudential Issues. – IMF, 1999.
40. Finance Business Service URL: <https://bit.ly/3g0CtM1>
41. Foreign Account Tax Compliance Act. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_Account_Tax_Compliance_Act
42. How to Open an Offshore Bank Account Legally in a Overseas Bank. Offshore Protection. URL: <https://www.offshore-protection.com/open-offshore-bank-account>
43. Kravchenko D. Offshore banking and prospects of offshore activity development – Kyiv : Center of free press, 2018. – 136 p.
44. Offshore Company – Setting Your Business Up for Global Expansion. BBCIncorp. 2021. URL: <https://bbcincorp.com/resources/offshore-company-and-how-it-works>
45. Pandora Papers: An offshore data tsunami. ICIJ. URL: <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/about-pandora-papers-leak-dataset/>
46. Schneider J. The Complete Guide to Offshore Money Havens: How to Make Tax Free. – 1993. – 1256 p.
47. Shamborovskyi G. The offshore mechanism of tax optimization Business Management, Economics and Social Sciences. – Agenda Publishing House LTD, London, United Kingdom, 2021. – 94 p., P. 4–8.
48. Spiegel: Україна втрачає мільярди через податкові схеми. Deutsche Welle. URL: <https://p.dw.com/p/35MaU>
49. Tax haven. Wikipedia. 2021. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Tax_haven#Academic_quantitative_\(2010–2018\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Tax_haven#Academic_quantitative_(2010–2018))